

Onbetaalde liefde

25 JAAR WERKGROEP

SPIJKERKWARTIER

EEN ROTMENSEN • JAAP GOOS • HANS VERHEY • DETTIE I
VERHEY • HENK ZINGSTRA • JOEP MANNAERTS • RINUS V
CORBEEK • MARIKE VAN ESSEN • HERMAN PETERS • FREEK C
• BARBARA FIJNVANDRAAT • MARLIES BORGART • PIET BOL
GEERLINGS • GERT JAN VAN LEEUWEN • CHRISTIEN KLEINK
VERWOERT • HAN DOORNEBOSCH • RINUS ROSSEWEIJ • G
MERMANS • S. ÜNAL • JANNEKE KUIPERS • WIJNAND PHIE
• JEANNETTE VAN BREDa • JOOP MULLER • JOOP VAN LOENE
KUIPER • HANS LEIBBRAND • C.C. KLERK • HILLECHIEN
DIJKINK • THEA LEEMEIJER-WITMER • ANDRIES VAN DE BE
• HELAIRE BAKKER • YPE SCHAT • JAN SCHAAREMAN • FERD
• LINDA VERSCHUYL • ANNEMIEKE EGGINK • JOOST BOS • SI
• ANDRÉ DAMEN • CEES VALK • MAARTEN PEL • VLEESHO
BERGEN • BERRY GROTE GANSEY • JAN VAN HOOYDONK •
HENK DAMEN • ERIC BEZEMER • BERT KILJAN • WENSINK
HELMS • MARIE-LOUISE SEGERS • JAN DUBBELMAN • WILLI
BERT NIJEBOER • DIET BLANKERT • PETRA DE SMIT • HAR
WAGEMANS • CARLA GOLDSCHMID • BEN WENSINK • THEO T
SCHAAP • PIETER SCHOEMAKER • WEGELING • JAN DE VRIE
TIAAN PETERS • RIKA CRAANEN • LENNEKE JASPERS • M.
RICK JANSSEN • ELIZABETH BRUSSE • MIES PRUDON • J. KLI
MARIAN SCHAAREMAN • FOKKE JONKMAN • TOOSKE NIJMA
• RIJAN VAN DER VEGT • WOUTER VAN GULLIK • PETER FLEUR
• ELLY VAASSEN • BEN BONGERS • HERMAN VAN OMMEN • C

Onbetaalde liefde

PEENSTRA • RIA SLUYS • REINOUT DUBBELMAN • MARJAN
VAN SCHIE • ALFRED BELLWINKEL • BAS LOEVE • MIEKE
GOUDKAMP • GERDA VAN STEIJN • PAUL VAN SNIPPENBURG
S • JOS WANSINK • INGRID WITTE • GERARD WANSINK • INA
KOERKAMP • JOSIEN GORKINK • MARTIN BROUWER • HENK
ERARD VAN 'T HUL • J. DE BIE • WIM BRANDS • PAUL TIM-
LIX • REMIE PHIELIX • KEES DE KONING • RUDIE HENDRIX
EN • TOM WESSEL • JUDY WIEPKEMA • JOOP SANDERS • LUC
SPAHR VAN DER HOEK • STEEF BRUGMANS • JOKE OVER-
RG • ALFRED KOLTHOFF • MARTIN BRANDS • FRITS BAKKER
DINAND VAN NIEVELD • HENK STOOE • COR VAN DER HORST
IETSE VOS • TIEKE VERKERK • H. MASTIAS • ADRIE MICHEL
S • JEANNOT AARTS • FRITS CRAANEN • ELS VERZIJL-
GREGOR STORDIAU • PIET VAASSEN • INEKE LEGERSTEE •
K • LIDY RAN • MARCEL STALLEN • RENS WESSEL • CHRIS
EM-VAN GENT • WOUTER GUBBELS • MIEKE TIMMERMANS •
RRY KRUKKERT • MARJON JACOBS • HANS BRUL • GERARD
DAAMEN • MARIO DEKKER • ELLEN VAN DER PLAS • RUDOLF
ES • TINEKE DE VRIES • FRANS BOOT • POLAK • HANS CRIS-
E. MUSSOTTER • BART STEENKAMER • ARNOLD BROUWER •
NKHAMER • JOOSTEN • MARCEL PENNINGS • KLINKHAMER •
N • SIMON VAN DUIN • STEVEN GERRITSEN • THEA MARKUS
R • H. BESSELINK • TON WELLING • PAUL DERKSEN • BLON
GYSANNE ALKEMA • LEEN DE BOER • MARCEL RUISENDAAL

25 jaar Werkgroep Spijkerkwartier

SAMENSTELLING: HAN DOORNEBOSCH • REINOUT DUBBELMAN • WILLEM VAN GENT •
JOEP MANNAERTS • PAUL TIMMERMANS **REDACTIONELE BEGELEIDING:** ILSE EGBERS
ONTWERP: ERIK VOS (HET LAB) **FOTOGRAFIE:** MARLIES BORGART • JOEP MANNAERTS •
RALPH SCHAAREMAN • RINUS VAN SCHIE • GERTH VAN RODEN • ERIK VOS • GEMEENTE

ARCHIEF ARNHEM E.V.A.

Inhoud

Chronologie

- 3 Voorwoord
- 4 Werkgroep Spijkerkwartier
- 6 De Lommerd
- 10 Bevolkingsstatistieken
- 12 Er op of er onderwijs
- 14 Bestemmingsplan
- 24 Rietebek uit de steigers
- 30 Nieuwe Spijkers
- 40 Handen uit de mouwen
- 42 Prostitutie
- 46 De kloof tussen politiek en burgerij
- 52 Knippen en plakken
- 55 Spelen in het Spijkerkwartier
- 56 Zwemmen in de stad
- 60 Bloembakken, binnentuinen en boomspiegels
- 64 Ecologische Tuin in de stad
- 68 6828 KK
- 70 Nawoord door Hennie Pries
- 73 De toekomst

Voorwoord

In maart van dit jaar is het 25 jaar geleden dat een tiental bewoners van het Spijkerkwartier de Werkgroep Spijkerkwartier oprichtten vanuit een diepgevoelde betrokkenheid bij de buurt waarin zij woonden. Zij waren ernstig bezorgd over het proces van neergang en verloedering dat toen al een jaar of tien sluipend zijn weg zocht in het Spijkerkwartier. Voldoende reden om de koppen bij elkaar te steken.

Wat volgde is een verhaal van vallen en opstaan, van successen en tegenvallers. Een verhaal dat gaat over renovatie en nieuwbouw, over bevolkingssamenstelling en voorzieningen, over prostitutie en verkeer. Een verhaal dat is uitgedragen in langdurig en moeizaam overleg en door harde acties, door de wijkkrant of door raambiljetten, maar ook in de plaatselijke kranten en op de regionale omroep. Een verhaal dat heel veel deelnemers kent: de bewoners en de Werkgroep, ondernemers en de gemeente, raamexploitanten en hoerenlopers, opbouwwerkers en projectontwikkelaars. Het verhaal van het Spijkerkwartier in de achterliggende 25 jaar. Dat is het verhaal van dit boekje.

In drie episodes kan het verhaal verteld worden. In de eerste jaren was de Werkgroep vooral een actiegroep die de gemeente aanzet tot het maken van beleid en concrete plannen. Met de gemeente als belangrijkste gesprekspartner werd, met name in die periode, een haat-liefde verhouding onderhouden. Daarna volgden jaren van breken en bouwen, waaraan door de Werkgroep actief werd bijgedragen. Tenslotte de periode waarin het wijkbeheer meer op de voorgrond kwam te staan. Ook daarin was de Werkgroep deelnemer en initiatiefnemer.

Door alle jaren heen waren er steeds terugkerende taken zoals het organiseren van de Bloembakkenactie, het maken van de wijkkrant en het regelen van de bezorging.

Daarvoor is werk verzet, veel werk. Voor de leden van de Werkgroep was dat allemaal vrijwilligerswerk. Onbetaald werk. Uit welbegrepen eigenbelang maar ook uit liefde, onbetaalde liefde, voor de mooie wijk die het Spijkerkwartier is.

Al dat werk, dat niet alleen door de Werkgroep, maar ook door de gemeente, het buurthuis, aannemers, politie en projectontwikkelaars is verzet, heeft ons gebracht waar we nu zijn. Veel is bereikt. De verplaatsing van de prostitutie uit het Spijkerkwartier zal het sluitstuk zijn van het eerherstel van de buurt. Het Spijkerkwartier ooit verlaten en gemeden, is dan weer een parel aan Arnhem's kroon.

CHRONOLOGIE

Naast de gekozen onderwerpen wordt in de marge van de volgende bladzijden een chronologie beschreven.

1975 DE EERSTE JAREN

- ♦ In december 1974 verschijnt het rapport van de toenmalige Sociografische Dienst van het gewest Arnhem, die in opdracht van het College van B & W de sociale problematiek van het Spijkerkwartier heeft onderzocht.
- ♦ Het rapport is voor een tiental bewoners, waarvan de meeste ook betrokken waren bij de totstandkoming van de speelplaats aan de Spijkerstraat op het parkeerterrein van de Bosbouw en Cultuur-technische School (nu Sociale Academie), aanleiding om op 20 februari de koppen bij elkaar te steken en hun visie op de ontwikkelingen in de buurt onder de aandacht van de gemeente te brengen. Op 14 maart 1975 wordt door hen de Werkgroep Spijkerkwartier opgericht als voortzetting van de Werkgroep Speelplaats Spijkerkwartier. Van meet af aan is het Kluphuis (sic!) St Maarten, toen aan de Driekoningendwarsstraat, betrokken bij de activiteiten.
- ♦ Als hoofddoel formuleert de werkgroep het vergroten van de leefbaarheid van de wijk. Daarvoor is dringend aandacht nodig voor de bebouwde omgeving, het verkeer, speel- en groenvoorzieningen, hinder van bedrijven, maar ook de sociale samenhang in de buurt.

- ♦ Er wordt veel gepraat in de werkgroep, iedere maandagavond in het kluphuis,

Werkgroep Spijkerkwartier 25 jaar

Terugkijkend op 25 jaar Werkgroep Spijkerkwartier kan allereerst worden vastgesteld dat het beginnen van een werkgroep iets heel anders is dan het in stand houden en het goed laten functioneren van zo'n werkgroep. Dat dat 25 jaar lang gelukt is, mag bijna een wonder heten. De buurtbewoners zijn immers nog wel onder een noemer te verenigen als het gaat om het abstracte 'vergroten van de leefbaarheid in de wijk'. De problemen beginnen echter als blijkt dat leefbaarheid voor de een wat anders betekent als voor de ander. Min of meer 'neutrale' problemen als de verkeersoverlast, groen- en speelvoorzieningen, of bestrijding van de verkrotting leidden nog wel tot eensgezindheid. De aanpak van het sociaal-cultureel werk of de prostitutie vormden daarentegen nog wel eens een bron van onenigheid.

Met name met de prostitutie wist de Werkgroep de eerste jaren van haar bestaan weinig raad. Men besepte dat het één van de kernthema's was voor het Spijkerkwartier. Maar tegelijkertijd was het een thema dat snel kon escaleren waardoor er een zekere dreiging van uitging. Eind 1980, was de Werkgroep eindelijk zover om publiekelijk te verklaren dat het voor de wijk het beste zou zijn als de prostitutie naar elders zou vertrekken.

Tussen de leden van de Werkgroep waren ook af en toe spanningen. Dat is natuurlijk onvermijdelijk bij mensen van zeer verschillende pluimage en met verschillende inzichten en ideeën. Door langdurige, en soms nachtelijke, discussies probeerden ze deze verschillen te overbruggen. Lastiger dan het verschil van mening was de soms aanwezige informele hiërarchie. Na verloop van tijd waren er immers 'oude' leden die al lang lid waren, en 'nieuwe' leden. De oude leden

hadden meer ervaring en kennis en bepaalden daardoor vaak de gang van zaken. Het was dan ook niet gemakkelijk voor nieuwe leden om aandacht te krijgen voor een probleem dat zij belangrijk vonden.

Minder opvallend, maar soms wel aanwezig, was het verschil tussen 'oude' en 'nieuwe' bewoners. De oude bewoners hadden de neergang van de buurt van het begin af meegemaakt, voor de nieuwe bewoners was het een reeds bestaande situatie. Het gemeenschappelijk belang was veranderingen in de wijk te stimuleren.

Van tijd tot tijd vond er een legitiematie-discussie plaats. De Werkgroep had zich van begin af aan consequent op het standpunt gesteld dat zij alleen de mening van de Werkgroep verkondigde en niet sprak namens anderen. Niettemin konden degenen die een andere mening hadden de verleiding niet weerstaan op te merken dat de Werkgroep niet representatief was voor de bewoners van het Spijkerkwartier. Maar dat was ook niet de pretentie van de werkgroep.

Op een gegeven moment deed een groepje seksbazen een originele poging de meningsvorming in de Werkgroep naar hun hand te zetten. Op een maandagavond kwamen ze met twintig man naar de vergadering van de werkgroep. Ze verklaarden wijkbewoner te zijn en dus lid van de werkgroep. Aangezien besluiten werden genomen met een meerderheid van stemmen zouden zij de boel wel eens even komen regelen. Er volgde een moeizame discussie over de doelstellingen van de werkgroep, die door de seksbazen onmogelijk onderschreven konden worden (o.a. prostitutie de buurt uit). De discussie liep met een sisser af. Voor alle veiligheid werden het jaar daarop de doelstellingen op papier gezet en nog later werden ze in statuten bij de notaris vastgelegd.

Door de jaren heen hebben heel veel wijkbewoners zich kortere of langere tijd actief als werkgroep lid ingezet. Op de presentielijsten van ruim 600 werkgroepvergaderingen komen ongeveer 175 verschillende namen voor. Allemaal leden die hun eigen en soms eigenwijze steentje hebben bijgedragen aan de verbetering van het Spijkerkwartier.

maar er worden ook concrete acties gevoerd: in april is de Sociale Academie mikpunt van een protestactie – compleet met persbericht – in verband met een groot hek aan de kant van de Spijkerstraat (het staat er nog), in mei vindt de eerste Bloembakkenactie plaats op de stoep bij bakker ten Hoo- pen, in augustus verschijnt een gedrukte folder waarin doel en activiteiten van de werkgroep worden uiteengezet, in september is er een hut-tentimmerzaterdag die in een leuke fik eindigt, in oktober wordt de School- straat op een zaterdag omgevormd tot speelstraat en dus voor auto's gesloten

en in november wordt er met leden van de gemeenteraad door de wijk gewandeld om de problemen met eigen ogen te aanschouwen.

- ♦ Verder wordt zo veel mogelijk druk op de gemeente uitgeoefend om een lijstje met wensen te realiseren: een opbouwwerker, groen- en speelvoorzieningen, minder verkeersoverlast, een bestemmingsplan, een wijkkrant en een werkwinkel. In november de eerste resultaten: een voorbereidingsbesluit voor het bestemmingsplan en 15.000 gulden voor groen in de wijk, betere verlichting en een speelterrein tussen de Spijkerdwarsstraten.

1976

- ♦ Op de eerste vergadering in het nieuwe jaar zijn achttien werkgroepleden aanwezig, een niet ongebruikelijk aantal in die tijd.
- ♦ In januari wordt het overleg tussen

De Lommerd

Voor velen in het Spijkerkwartier is Buurtcentrum de Lommerd een centraal punt in de wijk. De peuterspeelzaal is er gevestigd en de wijkpost. Bewoners gaan er heen om te vergaderen, klachten te deponeren, clubs te bezoeken of zo maar wat aan de bar met elkaar te praten. Heel gewoon, vinden we nu, maar 25 jaar geleden was zoiets ondenkbaar. Als bewoners elkaar wilde ontmoeten kon dat alleen in het café. Dat kon ook heel gezellig zijn. Café 'Bob' (v/h de Weduwe Prins) aan de Spijkerstraat was in heel Arnhem bekend. Verder was er aan de Driekoningendwarsstraat het Clubhuis St. Maarten, van katholieke origine, dat zich vooral richtte op het jeugd- en jongerenwerk. Het vrijzinnig protestants clubhuis 't Vuur, in de oude school aan de Parkstraat, had min of meer dezelfde doelgroep. Clubhuis St. Maarten had een lange traditie van contacten met sociaal zwakkere milieus en ving o.a. kinderen op uit gezinnen waarvan het inkomen vooral uit de prostitutie kwam.

De buurtbewoners die in 1973 het speelterrein aan de Spijkerstraat bij bakker Ten Hoopen realiseerden, en waaruit 2 jaar later de Werkgroep Spijkerkwartier voortkwam, onderhielden contacten met het clubhuis. De Werkgroep zette dit voort en vergaderde de eerste jaren iedere maandagavond in het clubhuis aan de Driekoningendwarsstraat.

De Werkgroep had graag een eigen ruimte in de wijk om van daaruit de contacten met de buurt te onderhouden, te vergaderen en activiteiten te ontplooiën. Het zou een werkwinkel worden. Er werd naar een ruimte gezocht. Na het nodige overleg was de gemeente bereid dit te financieren. Gaande de discussie ontstond de gedachte dat het

beter was om alle activiteiten voor de wijk in één gebouw te concentreren. Niet alleen de werkwinkel van de Werkgroep, maar ook het opbouwwerk en het clubhuis St. Maarten (omgedoopt tot buurthuis De Hamer) zouden in dit buurtcentrum een plaats moeten krijgen. Deze conclusie werd niet zonder stormachtige woordenwisseling bereikt. Sommige werkgroepleden waren van mening dat De Hamer, door zijn gerichtheid op een specifieke groep, een slechte naam had in de buurt, en dat zou het functioneren van het buurtcentrum in de weg staan.

Aankankelijk had de gemeente een sterke voorkeur voor het leegstaande Mousset-pand aan de Poststraat op de hoek met de Driekoningendwarsstraat. De Werkgroep vond dit pand minder geschikt. De indeling niet praktisch en over vier verdiepingen verspreid.

Een nieuwe kans ontstond toen het pand van de voormalige Bank van Lening aan de Spijkerstraat beschikbaar kwam. De verbouwing tot buurtcentrum zou echter bijzonder kostbaar zijn. In juni 1977 ging de gemeente overstag en werd besloten tot een gefaseerde aanpak. In eerste instantie zouden alleen de werkwinkel en de opbouwwerker in de Lommerd gevestigd worden. In een later stadium zouden De Hamer, maar ook de peuterspeelzaal er intrekken.

De Werkgroep ging aan de slag. Werkgroepleden met bouwkundige kennis ontwierpen een verbouwplan voor de eerste fase. Het grove werk werd door een aannemer gedaan en de afwerking door de werkgroepleden zelf. Voor de inrichting van de ruimtes werd met succes een beroep gedaan op liefdadige instellingen. Eind februari 1978 werd de werkwinkel feestelijk geopend en had zowel de Werkgroep als de opbouwwerker een eigen ruimte in het Lommerdgebouw.

werkgroep en gemeente geformaliseerd en gaat de projectgroep Spijkerkwartier van start onder voorzitterschap van wethouder Berkhout. Dat wil niet zeggen dat alles koek en ei is: in februari ontstaat bonje over de mogelijke bouw van woningen voor alleenstaanden aan de Boekhorstenstraat, waar de werkgroep fel tegen is. De gemeente laat het plan varen, volgens de wethouder om de sfeer van het prille overleg niet te bederven.

- ♦ De projectgroep moet zich gaan bezighouden met de uitwerking van het gemeentelijk beleid voor het Spijkerkwartier: een gedetailleerd bestemmingsplan, concentratie van de prostitutie, versterking van de maatschappelijke dienstverlening en de samenlevingsopbouw en de aanwijzing van de delen van de wijk als beschermt stadsgezicht
- ♦ In maart verschijnt het eerste nummer van de Wijkkrant Spijkerkwartier met als onderkop: Officieel orgaan van de Werkgroep Spijkerkwartier.

Nog meer goed nieuws die maand: het aantrekken van een opbouwwerker krijgt groen licht.

- ♦ De doortrekking van de van Muijlwijkstraat naar de Velperpoort geeft in april veel discussie over de inrichting en toekomst van de Steenstraat. De

De voorbereidingen van de tweede fase werden direct daarna ter hand genomen en een jaar later waren ook het buurthuis De Hamer en de peuterspeelzaal De Lapjeskat de vaste gebruikers van het gebouw. Om het gemeenschappelijk gebruik in goede banen te leiden werd een beheerscommissie opgezet. Het beheer van het gebouw was immers een ingewikkelde kwestie. De gemeente als eigenaar verhuurde het gebouw aan de Stichting Samenlevingsopbouw op Buurniveau (SSB), de overkoepelende stichting voor het welzijnswerk. Dat heet nu Rijnstad. De SSB stelde het gebouw vervolgens ter beschikking aan haar enige formele gesprekspartner: de projectraad van De Hamer. Dat lag met name bij de Werkgroep gevoelig. De Werkgroep had de overtuiging dat zij de gemeente over de streep had gehaald om te investeren in het Lommerdgebouw. Zij wilde daarom een stem hebben in het gebruik van het gebouw. Dat ging op een gegeven moment zelfs zo ver dat de Werkgroep van De Hamer verlangde dat in het buurtcentrum alleen nieuwe activiteiten zouden worden ontplooid. De oude clubs, met name die voor jeugd uit de Spijkerdwarsstraten en omgeving, moesten aan de Driekoningenstraat blijven. Hetgeen praktisch natuurlijk niet haalbaar was. Om aan de bezwaren van de Werkgroep tegemoet te komen delegeerde de projectraad van De Hamer haar bevoegdheden aan de beheerscommissie.

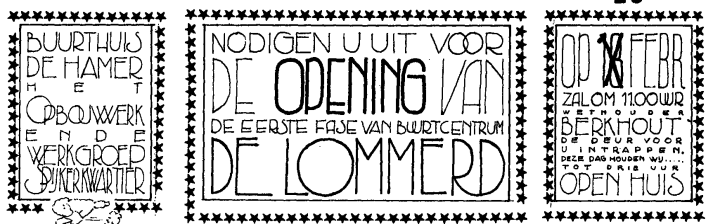

Naast de vaste gebruikers hielden de wijkagent en het maatschappelijk werk spreekuur in De Lommerd. Ook de werkwinkel was in het begin drie keer in de week open, zelfs op zaterdagochtend. De indeling van het gebouw werd van af het begin, met name door buurthuis De Hamer, problematisch gevonden. De Werkgroep en de opbouwerker zaten aan de straatkant bij de ingang, maar het kantoor van De Hamer was helemaal achterin. Daardoor kon De Hamer, als meest frequente gebruiker van het gebouw, nauwelijks toezicht houden. Vooral de 'lastige clubs' zoals de tieners waren erg vervelend voor de andere gebruikers. Op een gegeven moment werd

daarom besloten deze groep een eigen ingang te geven. De naam De Hamer was toen al verlaten en Buurtcentrum de Lommerd werd de koepel voor alle activiteiten.

In 1983 nam de Verbouwwinkel Spijkerkwartier zijn intrek in de ruimte van de werkwinkel. De Werkgroep vergaderde voortaan in de erachter gelegen 'Ballenzaal', genoemd naar de grote papieren verlichtingsballonnen die er hingen. De oude werkwinkel is nu in gebruik bij de Wijkpost en het opbouwwerk.

De onbevredigende inrichting van het Lommerdgebouw kon tenslotte in een aantal, wederom gefaseerde, verbouwingen worden opgelost. Het resultaat is een aangenaam en goed uitgerust buurtcentrum voor het Spijkerkwartier en de Spoorhoek.

Uit de wijkkrant van...

JANUARI 1977

- Naar aanleiding van een bouwvergunning aan Jan Willekes - '... dat ofschoon er wel wordt gewerkt aan allerlei plannen, die het uitzicht lijken te geven op een betere toekomst voor het Spijkerkwartier, het gros der bewoners daarin pas zal geloven, als de tastbare tekenen van die verbetering zichtbaar worden. Het vertrouwen dat de Werkgroep Spijkerkwartier er nog toe drijft zich in te zetten voor die verbetering wordt ondergraven, wanneer door toedoen van het gemeentelijk beleid de feitelijke toestand nog verder achteruit gaat.'

discussie over de verkeerscirculatie van het Spijkerkwartier kan in mei ook van start als de gemeente een voorstel op tafel legt. De werkgroep pakt de zaak grondig aan en organiseert eind mei op een aantal plaatsen in de wijk discussieavonden voor bewoners.

In september houdt de gemeente de officiële hoorzitting.

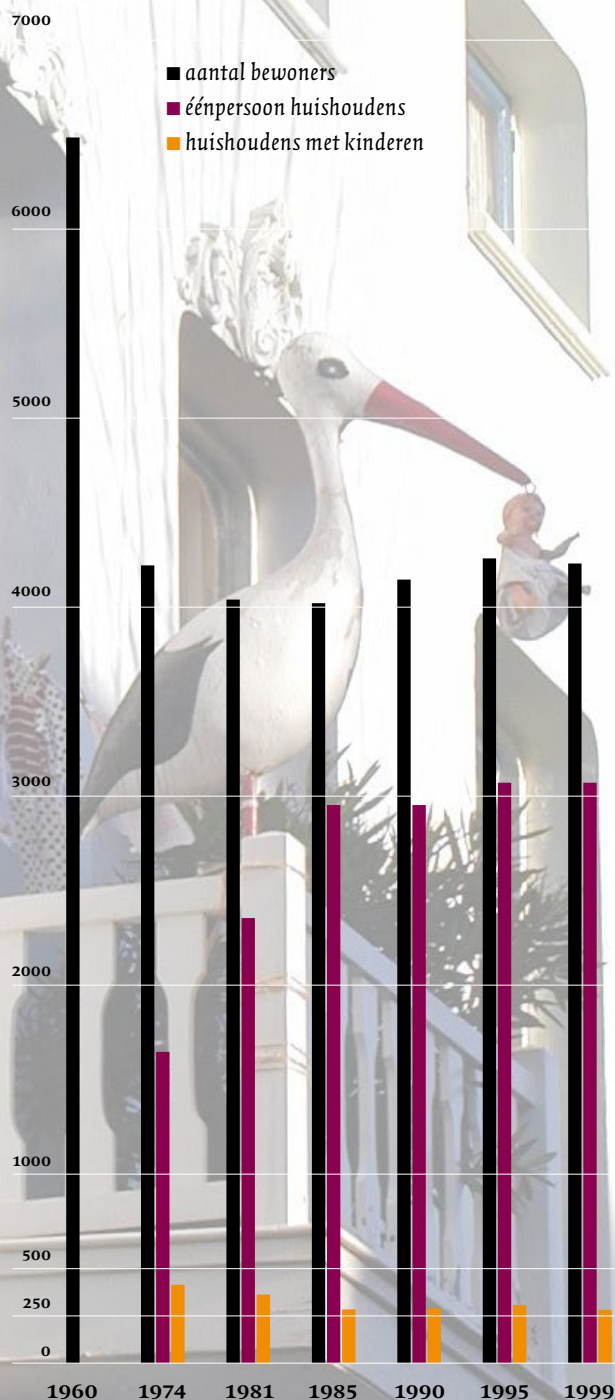

- ♦ In mei opnieuw de Bloembakkenactie en in juni het volgende werkgroep-product: een brochure waarin de werkgroep haar visie op de toekomst van de wijk heeft neergelegd, onder de titel 'Wat kan dat moet, Spijkerkwartier weer beregoed', in de wandeling het beregoed-boekje genaamd.
- ♦ In oktober veel activiteiten: de werkgroep zoekt de publiciteit om de gemeente tot meer spoed aan te zetten, Kluphuis St. Maarten verandert de naam in buurthuis De Hamer, er ontstaat zicht op een werkwinkel voor de werkgroep in het gebouw de Lommerd en de sollicitatieprocedure voor de opbouwwerker wordt afgerond. In november neemt de gemeenteraad voor de tweede keer een voorbereidingsbesluit en verklaart opnieuw dat voor het Spijkerkwartier een bestemmingsplan wordt voorbereid. En in december ontvouwt de werkgroep plannen om de Lommerd, tot dan onder meer een confectieatelier, te verbouwen tot wijkcentrum voor maatschappelijke dienstverlening, opbouwen en sociaal-cultureel werk.

1977

- ♦ Per 1 januari begint de nieuwe

Bevolkingsstatistiek 1974 – 1999

De ontwikkelingen in de samenleving vanaf het midden van de jaren zestig, zoals toenemende welvaart en mobiliteit, en ontwikkelingen in het Spijkerviertel, zoals de komst van de prostitutie, hadden grote gevolgen voor de bevolkingssamenstelling van de buurt. Het aantal bewoners nam tussen 1960 en 1974 met ruim 2000 af tot ongeveer 4200. Ook de bevolkingssamenstelling veranderde. Gezinnen verhuisden naar Arnhemse nieuwbouwbuurtten of daarbuiten en studenten en gastarbeiders kwamen daarvoor in de plaats. Het gevolg was een zekere sociale vervreemding tussen de 'oude' bewoners en de nieuwkomers. De sociale samenhang in de buurt veranderde niet alleen maar verschaalde ook. Diverse voorzieningen, zoals scholen en winkels, kwamen door de veranderende bevolkingssamenstelling onder druk te staan. Sommige scholen moesten door een tekort aan leerlingen sluiten en voor enkele winkeliers was de winkel niet meer rendabel.

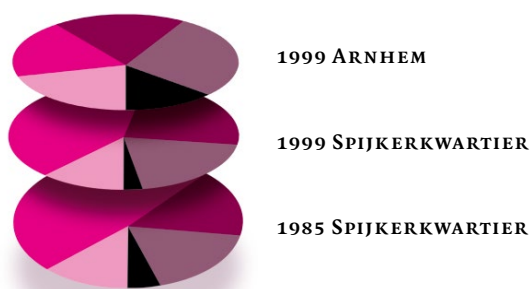
Een van de doelen die de Werkgroep zich in 1975 stelde was het versterken van de positie van gezinnen met kinderen. De vestiging van kantoren, de prostitutie met haar randverschijnselen, en de afnemende kwaliteit van de huizen, zorgden ervoor dat gezinnen de buurt verlieten. Tussen 1960 en 1974 nam het gemotoriseerd verkeer steeds meer toe, zodat de ruimte voor kinderen om te spelen schaars werd. Vanzelfsprekend werd het heroveren van de ruimte op de auto een actiepunten van de werkgroep. In 1973 werd door bewoners, met medewerking van de toenmalige Bosbouw en Cultuurtechnische School, het parkeerterrein aan de Spijkerstraat ingericht als speelruimte. Ook de latere acties zoals 'Schoolstraat = Speelstraat' werden gevoerd om meer speelruimte voor kinderen te creëren.

Ondanks alle acties daalde tot het midden van de jaren 80 het aantal kinderen in de

wijk. Pas toen de nieuwbouw in de RietebEEK en op andere plaatsen in de wijk gereed was stopte de neerwaartse beweging en nam het aantal kinderen weer toe.

Een tweede actie richtte zich op de sociale verschralling. De ongeremde groei van kamerverhuurbedrijven en de instroom van studenten, die de wijk veelal beschouwden als een doorgangshuis, probeerde men te stoppen. En dus ook de bouw van woningen voor deze categorie, de zogenaamde 'Van Dam-eenheden'. Dat leverde in 1976 de eerste aanvaring met de gemeente op. De gemeente wilde op het parkeerterrein aan de Boekhorstenstraat een complex van deze eenheden laten bouwen. Als gevolg van de protesten van de Werkgroep liet de gemeente dit plan varen. Het plan voor van Dam-eenheden aan de Singelstraat werd wel uitgevoerd.

Leeftijdsopbouw

De maatschappelijke veranderingen waren zo sterk dat het aantal 1-persoonshuishoudens niet terug te brengen viel. Het bleef toenemen. De laatste jaren lijkt het aantal 1-persoons huishoudens zich te stabiliseren op een niveau van ruim 3000 personen.

Bekijken we tenslotte de verandering in leeftijdsopbouw tussen 1985 en 1999 dan valt op dat de zeer overheersende groep van twintigers, die in 1985 nog bijna de helft van de bevolking uitmaakte, in 1999 kleiner is geworden. De groep dertigers is echter evenveel gegroeid. Daardoor is de groep twintigers en dertigers ongeveer even groot gebleven. Ouderen zijn daarentegen bijna uit de buurt verdwenen. Een vergelijking met de leeftijdsopbouw van Arnhem laat zien hoe sterk de situatie in het Spijkerkwartier daarvan afwijkt.

De pogingen van de Werkgroep om de bevolkingssamenstelling meer in overeenstemming te brengen met de gemiddelde samenstelling van Arnhem hebben niet veel effect gehad. Daarvoor waren de maatschappelijke ontwikkelingen, zoals steeds kleinere gezinnen en steeds meer alleenstaanden, te sterk. Wel heeft de nieuwbouw in de wijk de sterke achteruitgang van het aantal kinderen afgeremd.

Na 1990 stond het thema 'meer gezinnen en meer kinderen in de wijk' voor de Werkgroep niet meer op de voorgrond. Het Spijkerkwartier was en is een doorgangshuis voor velen gebleven.

opbouwwerker, Wim Petersen, met zijn werk voor het Spijkerkwartier. Ook in januari ontvangt de werkgroep leden van de gemeenteraad. Aan de hand van een diashow wordt nogmaals de

situatie in de wijk geschetst, waarbij de overlast van bedrijven in de discussie centraal staat. Aanleiding voor deze discussie was een omvangrijk uitbreidingsplan van de verhandel Jan Willekes aan de Driekoningendwarsstraat. Het ongenoegen over laks- en traagheid van de gemeente met name over het bestemmingsplan wordt diezelfde maand ook voor de microfoon van het Gelders programma van de RONO nog eens uit de doeken gedaan.

- ♦ Wat de werkgroep betreft blijft het niet alleen bij woorden: in maart presenteert ze haar eigen bestemmingsplan waarin het wonen centraal staat. Verder stellen B & W deze maand het nieuwe verkeerscirculatieplan voor het Spijkerkwartier vast. In maart ook komt de gemeente met het voorstel de nieuwe buurtaccommodatie te vestigen in het zogenaamde Moussetpand op de hoek Driekoningendwarsstraat-Poststraat. De werkgroep wijst het voorstel van de hand omdat door de vormgeving en inrichting van het gebouw het niet kan uitgroeien tot het gewenste wijkcentrum.
- ♦ Na de inmiddels traditionele Bloembakkenactie starten in mei eindelijk de gemeentelijke informatieavonden voor bewoners over de gemeentelijke plannen voor het Spijkerkwartier, zoals die in het bestemmingsplan zullen worden vastgelegd. De voorziene

R.K. kleuterschool 't Spijkertje

P.C. kleuterschool Juffrouw van Soldt

Openbare kleuterschool De Rozeknop

R.K. lagere school St. Agnes

P.C. lagere school Prinsessesschool

Openbare lagere school Karel van Gelder

Er op of er onderwijs

De Rozenknop

Karel van Gelder school

In 1975 waren er in het Spijkerkwartier zes lagere scholen. Nu is er nog één basisschool: 'De Arcade' aan de Blekerstraat. De terugloop van het aantal scholen illustreert de maatschappelijke ontwikkelingen in de afgelopen 25 jaar. De vorming van het basisonderwijs door de samenvoeging van de kleuter- en lagere scholen is van invloed geweest op de die terugloop, maar ook de ontwikkelingen in de samenleving spelen daarbij een rol. Het aantal alleenstaanden is toegenomen, er zijn meer tweeverdieners en minder kinderen per huishouden. Tussen 1974 en 1999 daalde het aantal kinderen in de schoolgaande leeftijd in het Spijkerkwartier van ruim 650 naar ruim 300, met een absoluut dieptepunt omstreeks 1985 toen er minder dan 250 schoolgaande kinderen waren. Ingrijpende maatregelen konden niet uitblijven. In 1978 besloot de gemeente, die toen nog alleen de bevoegdheid had over het openbaar onderwijs, tot een algehele herschikking van de schoolgebouwen in en rond de binnenstad. De Prinsenhofschool bij het provinciehuis moest wijken voor een nieuw provinciaal kantoor, en de Karel van Gelderschool was zo klein geworden dat opheffing onvermijdelijk was. Deze ontwikkelingen werden door de Werkgroep met zorg gevolgd. Voor gezinnen met kinderen is het immers belangrijk dat er scholen in de wijk zijn. De Werkgroep pleitte bij de gemeente dan ook voor voldoende onderwijs in de wijk. Meer dan dat, en aandacht voor de scholen in de wijkkrant, kon de Werkgroep echter niet doen. In de zomer van 1978 werd de Karel van Gelderschool gesloten. Een jaar later startte in het gebouw aan de Blekerstraat de Burgemeester Bloemersschool, waarin de Prinsenhofschool, en zeer tegen de zin van veel ouders van de Verschuerwijk, De Rozeknop opgaan. In 1981 werd kleuterschool 't Spijkertje samengevoegd met de Paulusschool in 't Broek.

Het protestants-christelijk basisonderwijs had de langste adem. Maar in 1985 ging ook dit type onderwijs op in een groter verband en verlieten de protestants-christelijke scholen het Spijkerkwartier. In de Prinsesschool kwam toen 'De Huifkar', een school voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen.

Buurthuis De Hamer en de Karel van Gelderschool werkten samen om in contact te komen met de ouders van allochtone kinderen op die school. Dit samenwerkingsverband was een voorloper van het latere Kla-Rijn-Spijker project. Eén van de activiteiten van dit samenwerkingsverband was het oprichten van een overleg waar de buurthuizen van Klarendal, Rijnwijk en het Spijkerkwartier aan deel zouden nemen. Ook de scholen en peuterspeelzalen waren er bij betrokken. Het was het eerste overleg tussen de gemeente, het opbouwwerk, het onderwijs en de buurt. Behalve overleg werden ook concrete activiteiten ondernomen. De spellenbank die vanuit de Lommerd werd opgezet, was er een van. Het initiatief Kla-Rijn-Spijker ging rond 1985 op in het Onderwijsvoorrrangsbeleid.

Ook de Burgemeester Bloemersschool kon het tenslotte niet bolwerken en werd in 1993 samengevoegd met de Hugo de Grootschool aan de Thorbeckestraat. Eerst als dependance, onder de toepasselijke naam 'de Boekenkist', maar drie jaar later was de volledige integratie met de Hugo de Grootschool een feit.

't Spijkertje

stadsvernieuwing in de Rietebek levert bij nog al wat bewoners daar weinig applaus op. Die blijven liever in hun goedkope (kraak)pandje zitten. Het ontwerpbestemmingsplan zelf ligt vanaf oktober ter inzage en levert meer dan 100 bezwaarschriften op. Het zal nog vele jaren duren voor het helemaal definitief is.

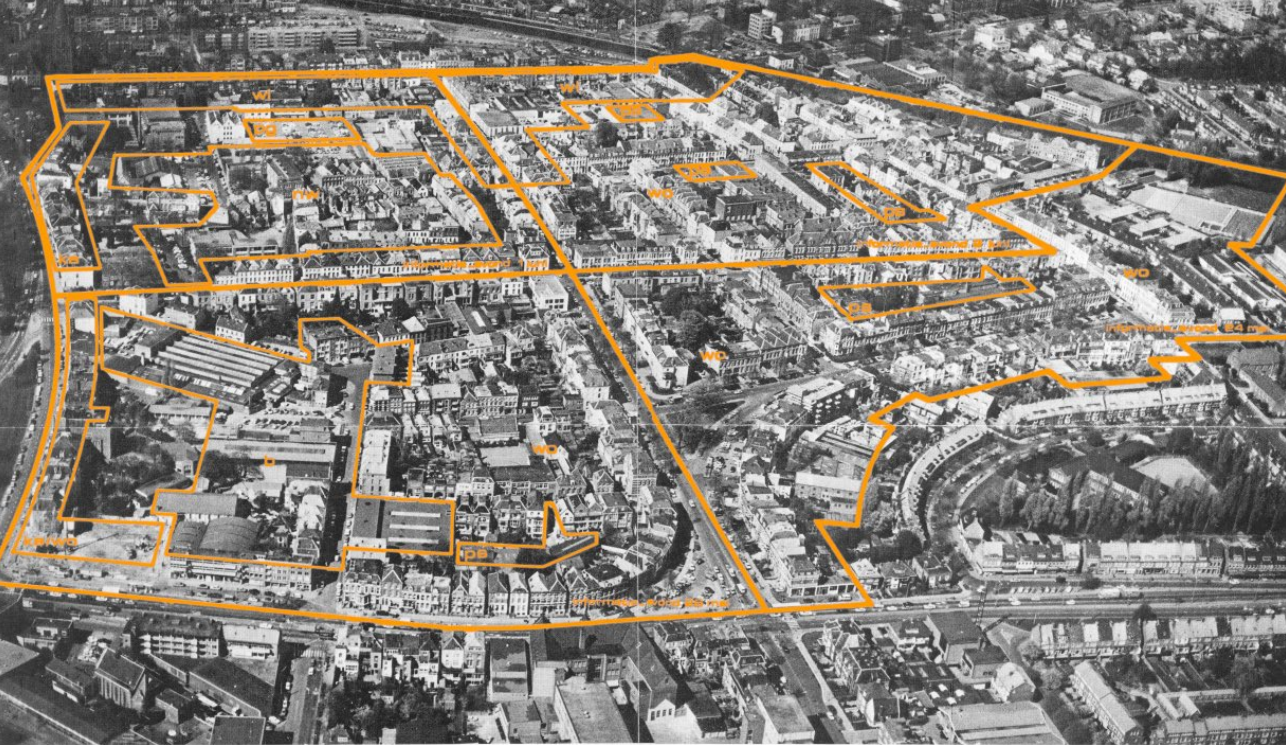
- ♦ In oktober is de financiering voor de verbouwing van een deel van het Lommerdgebouw rond en heeft de werkgroep uitzicht op de zeer gewenste werkwinkel. Om de kosten te drukken steken werkgroepleden daarbij ook zelf de handen uit de mouwen. Diezelfde maand treedt het nieuwe verkeercirculatieplan in werking.

1978

- ♦ Eind februari is het zover en opent wethouder Berkhout de eerste fase van buurtcentrum de Lommerd. De werkwinkel en de opbouwwerker, maar ook een nieuw fenomeen als de Spellenbank vindt er een onderkomen.
- ♦ In april openen burgemeester Roelen en Tata Mirando de eerste Arnhemse Jeu de Boulesbaan op het plein voor school V.

- ♦ In mei stelt de raad het bestemmingsplan Spijkerkwartier vast. De beroepsgang bij de provincie en de Raad van State volgen dan nog. De aandacht van de werkgroep verlegt zich naar de concentratie van de prostitutie, de planontwikkeling voor de

wi winkels / horeca

ps parkeer- en speelvoorzieningen

ka hoofdzakelijk kantoren

wo hoofdzakelijk wonen

b hoofdzakelijk bedrijven

nw nieuwbouw woningen

pg parkeergarage

ntfoto: gerth van roden arnhem

spijkerkwartier

Bestemmingsplan

In het midden van de jaren zestig had de gemeente weinig middelen om invloed uit te oefenen op het Spijkerkwartier. In 1965 werd de Wet op de ruimtelijke ordening van kracht. Hierdoor kreeg de gemeente de beschikking over een nieuw instrument; het bestemmingsplan. In detail kon toen geregeld worden wat voor functies in een woongebied werden toegelaten en welke functies niet.

De woonfunctie in het Spijkerkwartier werd ernstig bedreigd door de prostitutie en de verwaarlozing van woningen. Een bestemmingsplan zou de woonfunctie kunnen verbeteren. Een notitie van de Werkgroep uit oktober 1975 formuleerde het als volgt: 'Het bestemmingsplan is een wettelijk toetsingskader waaraan beoordelingen van concrete ingrepen in de buurt worden opgehangen. Het bestemmingsplan moet zekerheid geven over de gewenste ontwikkeling van een wijk. De ongewenste ontwikkelingen kan men er mee uitsluiten'. De Werkgroep werd op haar wenken bediend. De gemeenteraad besloot namelijk een maand later voor het Spijkerkwartier een bestemmingsplan voor te bereiden. Dit besluit had een geldigheid van een jaar. Er gebeurde echter niets merkbaars. Achter de schermen werd heel 1976 besteed aan het ontwikkelen van een

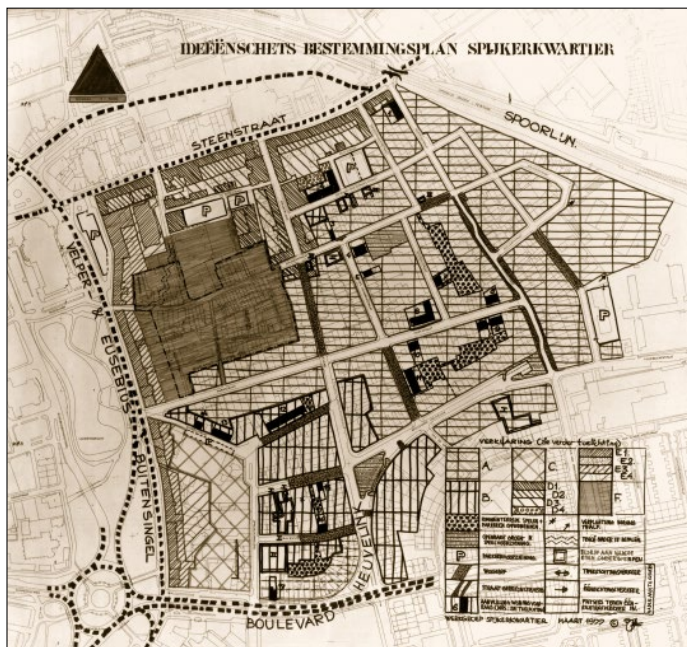

Dijkstraat

Brand bij Willekes

visie op de toekomst van de buurt. In oktober 1976 verklaarde de gemeenteraad opnieuw dat een bestemmingsplan voor het Spijkerkwartier werd voorbereid. Deze vertraging had tot gevolg dat de gemeente alle reeds ingediende bouwaanvragen, onder meer van bedrijven, in behandeling moest nemen. Met name de aanvraag voor de uitbreiding van Jan Willekes aan de Driekoningendwarsstraat was de Werkgroep een doorn in het oog. Het bedrijf was brandgevaarlijk zoals de grote brand in april 1973 had aangetoond. Dit leidde tot veel discussie met de gemeente. In de wijkkrant werd gesputterd en ook in de lokale pers. Helaas trok de Werkgroep aan

het kortste eind en werd de bouwvergunning verleend. De uitbreiding van bedrijven betekende een verdere verzakelijking van de buurt en daardoor nam het autoverkeer nog meer toe. In februari 1977 verscheen -eindelijk- de Doelstellingennota waarin de visie van de gemeente op de toekomst van het Spijkerkwartier werd weergegeven. De woonfunctie stond voorop. Daarnaast werden bedrijven toegelaten zolang het woongenot niet werd aangetast. Hinderlijke bedrijven moesten naar het industrieterrein

Rietebek (de zgn. Grijze Vlek) en de sluiting en herschikking van de basisscholen. De openbare Karel van Gelderschool gaat na de grote vakantie in ieder geval niet meer open. De wijkkrant maakt in juli voor het eerst melding van toenemende overlast door straatprostitutie en heroïnehandel.

- ♦ 1978 is voor de gemeenteraad een verkiezingsjaar en de werkgroep organiseert daarom voor de Lommerd een verkiezingsmarkt waar aankomend een zittende politici worden onder-

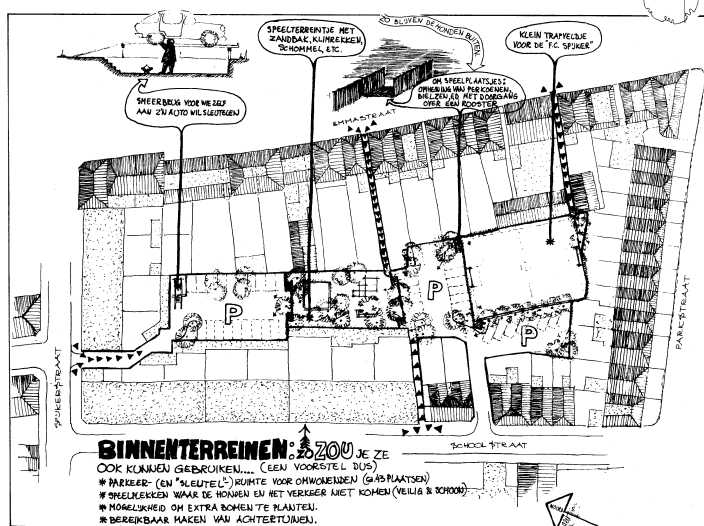

vraagd over hun visie op de toekomstige ontwikkelingen in het Spijkerkwartier. De wethouders Berkhout (maatschappelijk welzijn) en de Jong (ruimtelijke ordening) komen na de verkiezingen niet terug.

- ♦ Na de bouwvak begint de verbouwing tweede fase die van de Lommerd een volwaardig wijkcentrum moet maken. In november organiseert de werkgroep in samenwerking met het opbouwwerk de eerste informatie- en praat avond over het plan Rietebek waar ongeveer 125 nieuwe woningen zullen verrijzen. Ook die maand een bijeenkomst om de in mei gekozen raadsleden bij te spijkeren over de problemen van het Spijkerkwartier. Tenslotte: het gerucht dat de stadsbus met ingang van 1 januari 1979 niet meer door de Parkstraat dendert wordt steeds sterker!

1979

- ♦ In januari is de verbouwing van de Lommerd zo ver gevorderd dat buurthuis De Hamer kan verhuizen vanaf de

Plannen genoeg; voorstel inrichting 'Bestedelingentuin' in 1977

voeders wierpen zich ook op als belangenbehartigers voor de bordelen in de Rietebek. Die werden aangeduid met 'vriendelijke prostitutie'. Als die naar het oostelijke deel zou moeten verhuizen, waar de 'hardere' prostitutie zat, dan zou de gemeente om moeilijkheden vragen, volgens de actievoerders.

Op de informatieavonden, waar zo'n 400 buurtbewoners naar toe kwamen, was de prostitutie een druk besproken onderwerp. Wethouder Berkhout 'die de hoeren in zijn portefeuille had', zag de voorgenomen concentratie van alle prostituées in enkele straten, als een tussenstap naar het definitieve vertrek uit de buurt.

In oktober 1977 was het bestemmingsplan eindelijk afgerond. De bewoners konden het plan inzien en er werden 101 bezwaarschriften ingediend. De gemeente kwam daar in belangrijke mate aan tegemoet. Op 3 mei 1978 stelde de gemeenteraad het bestemmingsplan vast en in het najaar volgde de provinciale goedkeuring. In mei 1983 was het bestemmingsplan onherroepelijk. De Raad

Turkse mannen gaan naar moskee

vertrouwde stek aan de Driekoningendwarsstraat. Ook speelzaal 't Vuur aan de Parkstraat gaat als peuterspeelzaal De Lapijkat in de Lommerd verder. Die maand ook wordt Arnhem, door de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijk Ordening, op de lijst van gemeentes geplaatst die in aanmerking komen voor de interim saldoregeling stadsvernieuwing. De gemeente heeft daardoor toegang tot rijksmiddelen. Voor het Spijkerviertel denkt de gemeente 37 miljoen nodig te hebben.

- ♦ De aanstaande concentratie van de prostitutie werpt zijn schaduwen vooruit: onhandige manoeuvres van de nieuwe wethouder Altena, toch al geen bestuurlijk zwaargewicht, veroorzaakt veel deining onder de hoeren in de Rietebek, die Altena probeert te dempen door te suggereren dat de verplaatsing van de prostitutie een proces van jaren kan worden. Nogal misleidend, gezien het gevorderde proces van planvoorbereiding voor de Rietebek en gezien het feit dat al in november 1978 het gebied is aangewezen waar raamprostitutie zal worden gedoogd.
- ♦ De bewoners van de Gravenstraat zien hun strijd voor een betere straat beloofd en de uitvoering begint in april. Zodra de meest hinderlijke bedrijven (Gort, V. Pernis) zijn vertrokken naar het industrieterrein (1980) wordt het werk helemaal afgemaakt. In mei presenteert de werkgroep het plan voor de herinrichting van het plein aan de Boulevard Heuvelink bij de Kastanjelaan.

- ♦ In het kielzog van de landelijke ontwikkelingen maken krakers zich

situatie schaal 1:30000

aanduidingen

- functiegrens
- leegstaand
- onbewoonbaar gemaakt
- in aanbouw
- trafo

winkels

- winkel
- ambacht in winkel
- groothandel

kantoren

- kantoor

horeca

- café, restaurant, cafetaria
- hotel

openbaar, cultureel, recreatief

- openbaar, cultureel, recreatief
- K = kerk
- S = school

medische voorzieningen

- consultatiebureau e.d.
- vrij beroep in woning

industrie, ambacht, garagebedrijven

- industrie, ambacht
- garagebedrijf

stalling en opslag

- stalling, opslag

wonen

- woning
- P = pension
- K = kamerverhuur

Riethorstenstraat

1978

1999

De Rietebeek is aanzienlijk veranderd...

van State deed eindelijk uitspraak in een aantal beroepen die tegen het provinciale goedkeuringsbesluit waren ingediend.

Het doel leek bereikt: een gedetailleerd bestemmingsplan dat ongewenste ontwikkelingen zou uitsluiten. In de praktijk viel dat tegen. Overtreding van het bestemmingsplan is dan ook een steeds terugkerend onderwerp op de agenda van de Werkgroep. Het begon met een patatbakker op een erfbestemming. Daarna volgde een reeks kantoren, kamerverhuurbedrijven en moskeeën die in woningen hun activiteiten ontwikkelden. In de praktijk bleek dat het lastig was om dit soort activiteiten, die in strijd waren met de bestemming, terug te draaien. De jarenlange strijd om het behoud van de woonfunctie van Parkstraat 40 of Boulevard Heuvelink 110 werd dan ook door de Werkgroep verloren. De wil om het bestemmingsplan te handhaven was bij de gemeente te gering.

De benzinepomp van Zijm's garage op de Boulevard sluit in 1999

In 1997 werd bekend dat door de gemeente gewerkt werd aan een herziening van het bestemmingsplan, waardoor de wijk voor een groot deel tot beschermd stadsgezicht zou worden verklaard. Spoedig bleek dat de gemeente bij deze versie het gedetailleerde karakter, zo kenmerkend voor het vorige plan, wenste te verlaten.

De Werkgroep was met deze 'globalisering' niet blij. Op de plankaart bleek dat de bouwhoogten (bijna) overal tot 15 meter waren opgetrokken en dat het aantal bouwlagen niet langer werd vermeld. Ook de bescherming van het beschermd stadsgezicht was volgens de Werkgroep niet goed geregeld. Immers, de zogenaamde 'lijst van waarden' (een beschrijving van het gebied) die de bescherming moet regelen, was lang niet volledig.

Volgens de Werkgroep werd het hierdoor mogelijk om, bijvoorbeeld de tuindoorzichten te gaan bebouwen of om, buiten het beschermd stadsgezicht, grote delen van de wijk te slopen voor nieuwbouw in vijf bouwlagen.

De Werkgroep kreeg ongelijk, totdat er in de Prinsessestraat een bouwplan werd ingediend waardoor een tuindoorzicht zou verdwijnen. De gemeente bleek met het nieuwe plan niet in staat om de bouwvergunning te weigeren. Gelukkig was de Werkgroep net tijd om bij de provincie alsnog bezwaar te maken.

Toen duidelijk werd dat de provincie om deze redenen het bestemmingsplan zou gaan afkeuren ontstond koortsachtig overleg tussen gemeente en Werkgroep. Koortsachtig omdat voor de verplaatsing van het raamprostitutiegebied een goedgekeurd bestemmingsplan noodzakelijk was. Uiteindelijk kwam alles goed doordat bekend werd dat het Rijk het Spijkerviertel tot beschermd monument wilde verklaren. Daarvoor is een goede beschrijving van de monumentale waarden vereist. Deze beschrijving moet in 2000 voltooid zijn en zal dan een integraal onderdeel zijn vanweer een nieuw bestemmingsplan.

Emmastraat rond 1976

Uit de wijkkrant van...

JULI 1980

'De gesprekken van buurtbewoners met de gemeente over de problemen rond de prostitutie hebben al één concreet resultaat opgeleverd: de Emmastraat wordt thans voorzien van een nieuwe stoep. Weliswaar heeft de gemeente de bewoners van deze straat al jaren geleden toegezegd dat er 'volgend jaar' iets aan de bestrating zou worden gedaan, en is wat er nu gebeurt dus maar half werk en dan nog erg laat. Maar beter laat dan nooit!! En als je nagaat dat we hierover in mei met de gemeente hebben gesproken is het zelfs verbluffend snel! Zie je, dat het toch kan? En wat kan, dat moet: Het Spijkerviertel weer beregoed!!'

hand over hand meester van de leegstaande woningen en voormalige bedrijfspanden in het Spijkerviertel.

- ♦ In mei wordt een overeenkomst gesloten tussen de gemeente Arnhem en het Bouwfonds Nederlandse Gemeenten. Het Bouwfonds zal door verbouwing van bestaande woningen en het bouwen van nieuwe woningen bijdragen aan de stadsvernieuwing van het Spijkerviertel. Voor het plan de Rietbeek is de Centrale Woningstichting de opdrachtgever.
- ♦ In juni keuren Gedeputeerde Staten van Gelderland het bestemmingsplan Spijkerviertel met uitzondering van één voorschrift, goed. In de zomer krijgt ook de herschikking van de lagere scholen in en rond de binnenstad zijn beslag en verhuizen de kleuterschool De Rozeknop (Boekhorstenstraat) en de Prinsenhofschool (Markt) naar het gebouw aan de Blekerstraat, vanaf november onder de naam Burgemeester Bloemersschool. Een rel ontstaat als blijkt dat de gemeente het leegstaande schoolgebouw van De Rozeknop op het oog heeft als onderkomen voor de Stichting Ba'anansie voor Surinaamse drugsverslaafden. De stichting kraakte eerder dit jaar een pand aan de Boulevard Heuvelink. Uiteindelijk verhuist het sociaal-cultureel centrum voor Marokkanen, tot dan toe gehuisvest in 't Vuur,

Uit de wijkkrant van...

OKTOBER 1993

"De ouderensoos van donderdagmiddag o.l.v. Mevr. Prudon is gestopt.
Er waren te weinig mensen over. Mies, bedankt voor je jarenlange inzet."

naar dit gebouw en Ba'anansie naar het pand van de Grafische School aan de Eusebiusbuitensingel. De gebeurtenissen zijn voor de werkgroep aanleiding op te stappen uit het structurele overleg met de gemeente in de projectgroep Spijkerkwartier, waar deze gebeurtenissen volgens de werkgroep hadden moeten worden besproken.

- ♦ Aan het eind van het jaar blijkt dat de operatie concentratie prostitutie met succes is voltooid. Op 1 december gaat het laatste rode lampje buiten het concentratiegebied uit.

1980 DE HANDEN GAAN EINDELIJK UIT DE MOUWEN

- ♦ Een felle uitslaande brand in de Hertogstraat in januari doet de discussie over de veiligheid van en het toezicht op de kamerverhuurbedrijven weer (kort) opblazen.
- ♦ In maart begint de planontwikkeling voor nieuwbouw en renovatie van de complexen 't Vuur en Jolita/De Gruyter aan de Park- en Prins Hendrikstraat. De werkgroep besluit die maand de strijdbijl met de gemeente te begraven en het overleg met de gemeente in de projectgroep te hervatten. Bovendien bestaat de werkgroep inmiddels vijf jaar, aanleiding voor een bescheiden feestje.

Een verhaal over de geschiedenis van 7 à 8 jaar werken, door de bewoners van de wijk, aan de grootste nieuwe invulling van een deel van het Spijkerviertel. Het bestemmingsplan voor de Rietebek werd in mei 1978 aangenomen door de raad. In maart 1983, werd het bestemmingsplan met de officiële formule “Wij Beatrix, Koningin der Nederlanden....” vastgesteld. Een deel van het bestemmingsplan moest worden uitgewerkt, de zogenaamde grijze vlek, of plandeel A of woonvlek, of zoals het snel door de bewoners genoemd werd: de Rietebek.

‘Als trotse pauwen staan we hier, zeggende, we hebben het gemaakt’

(Uit de toespraak van Han Doornebosch, lid van de Werkgroep Spijkerviertel, bij de opening van de Rietebek)

Rietebek uit de steigers

Om dat plan uit te werken werd uit de Werkgroep Spijkerviertel een groepje gevormd samen met de opbouwwerker en enkele bewoners. Praatavonden werden georganiseerd om duidelijkheid te krijgen over de aard van de samenwerking met alle bewoners, zowel van de wijk als van de buurt. Eerst wilde deze groep zelf plannen maken, maar de Werkgroep zei “de gemeente is verantwoordelijk”. Een van de problemen was wat er met de toenmalige bewoners moest gebeuren. De kunstenaars, de kleine bedrijfjes, werkende jongeren en studenten, en de prostituées. Typerend is een uitspraak van een bewoner die zei: “Hoezo moet er iets mee? Het is toch goed zo!”. Ondanks de grote mate van verkrotting en afbraak was er saamhorigheid tussen de verschillende groepen van bewoners en een grote mate van tolerantie, een van de bijzondere kenmerken van de wijk!

De doelstellingennota was het uitgangspunt, daarvoor zou een evenwichtige bevolkingsopbouw tot stand komen. Het aantal 1 à 2 persoonshuishoudens in het Spijkerviertel was 80%. Conform het concept programma van eisen werden in het plan ongeveer 150 woningen opgenomen, waarvan 95 woningen voor gezinnen, 21 bejaardenwoningen, 27 woningen voor 1 à 2 persoonshuishoudens en 5 aangepaste woningen. Daarnaast werden binnen de Rietebek ongeveer 60 woningen gerenoveerd in samenwerking met de bewoners.

Voor de nieuwbouw en de renovatie werd een beheerder gezocht. De keuze viel uiteindelijk op het CWS, door de toenmalige bewoners met enige argwaan bekeken. Na de vergadering van 6 februari 1979 ging men in principe akkoord met het plan.

De geloofwaardigheid van de buurtbewoners zou gestalte moeten krijgen in de vorm van een participatiemodel, waarin gemeente,

- ♦ De eerste geluiden dat de concentratie van de prostitutie niet voor iedereen in de wijk een zegen is duiken in de zomer steeds nadrukkelijker op, met name door het prostitutieverkeer. In oktober verklaart de werkgroep onomwonden dat ze zich zal inzetten voor het vertrek van de prostitutie uit het Spijkerkwartier. Vooruitlopend hierop vervangt de gemeente in juni de oude klinkertjes in de stoepen van de Emmastraat door echte betontegels.
- ♦ In oktober beginnen de werkzaamheden aan de herinrichting van het

cws en bewoners plaats moesten nemen. Uiteindelijk werd op voorstel van cws gekozen voor het zogenaamde 'Klarendalse model'. Het bouwteam werd geformeerd. Volgens een van de leden had het team de volgende functie voor de buurt: "Als buurt moet je er voor zorgen dat je rechten niet worden vergeten en dat de wensen van de bewoners tot iets goeds worden uitgewerkt, iemand anders zal dat niet doen."

Ter ondersteuning van de bouwteamleden kwam er een voorbereidingsgroep, die bestond uit een aantal belanghebbende bewoners. Als onderdeel van de overlegstructuur werden zo'n 25 informatie-avonden georganiseerd. Met behulp van spandoeken, affiches, dia's en schetsen werden bewoners opgetrommeld. Soms waren er veel bewoners, soms minder en soms heel weinig. Het was dan ook niet gemakkelijk om iedereen betrokken te houden. Mooie procedures, maar soms leek het als of de buurt was ingeslapen. Nadat de samenwerkingsovereenkomst met het bouwteam tot stand was gekomen, werd begonnen met de architectenkeuze. De architect en de steden-

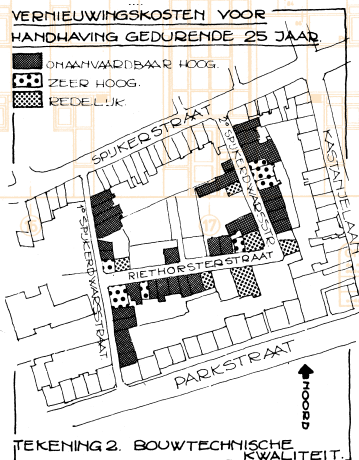
bouwkundige wilde de voorbereidingsgroep zelf kiezen. Schriftelijk werk werd bekeken en uiteindelijk ging de groep bij acht architecten en hun projecten op bezoek. Praten dat konden ze, maar de werkelijkheid viel nog wel eens tegen! Want waaraan moesten ze voldoen? Het moest een architect zijn die op het terrein van de stedenbouw, renovatie en nieuwbouw deskundig was, maar ook nog bewonersvrien-

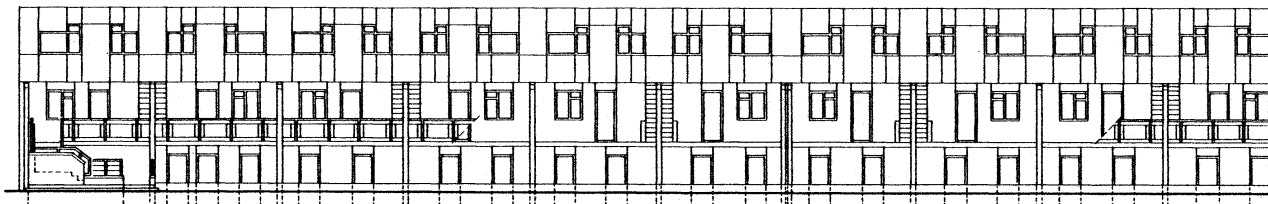

Boulevardplein en de Van der Spiegelstraat. In november gaat het overleg met omwonenden van start over de herinrichting van het binnenterrein Graven-/Prinsessestraat dat door het vertrek van de bedrijven Gort en Van Pernis is vrijgekomen. Ook het herstel van de woonfunctie van de vrijgekomen panden door het cws staat op de agenda.

1981

- ♦ Het jaar gaat van start met discussie over de sluiting van zwembad Thialf. De gemeente vindt dat er teveel geld bij de zwembaden moet. De werkgroep verspreidt raambiljetten en stickers met de duidelijke boodschap dat Thialf open moet blijven. Het protest is groot, ook van andere wijken, waardoor de gemeente in maart van het voornemen afziet. Ook in januari presenteert het Bouwfonds het nieuwbouwplan voor 't Vuur. In april begint de sloop van de panden die in het Jolita/

Rietbeektrein dendert nu door

Eerste steen eind dit jaar

ARNHEM – Vorige maand kon in het Spijkerviertel een feestje in begrafenissfeer worden gevierd: het was vijf jaar geleden dat het bestemmingsplan werd goedgekeurd. Eind dit jaar staat een echt feest op het programma: dan kan de eerste steen worden gelegd voor het plan-Rietbeek, een nieuwbouwproject van in totaal zo'n 180 woningen.

● Beeld van een stukje nieuwbouw.

Binnenkort al wordt het restaurant de gebouwen, de naam of, er kwamen steeds meer bedrijven. Een flinke opslap was welkom.

Pukjes

Eind nu moet het Spijkerviertel het echter doen met plukken tuinen, huizen en een verbinding van om en nabij 30 profielen naar het rooijak de straat. De bouw was door de gemeente van de Rietbeek gart. Het westelijke gedeelte moesten aan de bouwvereniging. Hetgeen althans dit deel van het Spijkerviertel

'verbaaijkt', was moge blijven uit de serie bedrijven die moest worden weggevoerd om de handen voldoende vrij te krijgen voor woningbouw. Met name houthandel Van Dijk maakte nogal wat ruimte vrij.

Bejaarden

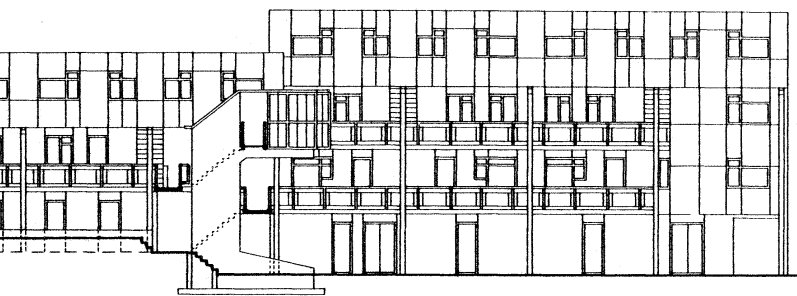
Op die plaats, aan de Rietbeekstraat, tegenover School 3 met 170 studentwoningen en circa 500 woningen en een complex van 22 drie- en vierkamerbejaardenwoningen, heeft de firma's die uitgelezen zijn: de matrassenfabriek Armafa, Wijnands en Willemsen, twee kleine aannemers, een zeilmakerij en nog wat kleintjes.

De stedenbouwkundige aanpak in de Rietbeek is zeer gevarieerd. Bij verreweg de meeste van de 90 een- en tweekamerwoningen komen tuintjes. Tegenover het Sportfondsbad daartegen komen blokken met een paar vierkante karakteristieke wonen op straatniveau, maar in het ene geval boven berghuizen en in het andere op een randstrook. Hier wordt een pleintje gastuinen.

Rietbeek

De Rietbeek is lang uitgedaagd te bouwen op de Rietbeekstraat, gekozen heeft voor een vesting voorwaarde aan de Rietbeekstraat. Daarom is op de eerste bouwlaag een woonverdieping,

delijk. Een belangrijke uitgangspunt voor de groep was de vormgeving en niet slechts de hoogte van de huur, zoals bijvoorbeeld in Klarendal.

Uiteindelijk werd gekozen voor Dolf de Maar c.s. (c.s. staat voor Postma, Kloosterman en De Boer).

Uit een interview met de architect “Wat was jullie indruk van de buurt? Het is een binnengebied met een vriendelijk profiel en vele mogelijkheden, vooral is ons het karakter van de huizen opgevallen, namelijk veel wit met mooie ronde kozijnen. Vinden jullie inspraak van bewoners lastig? Nee, het hoort bij het bouwproces. Komt de artiest met al dat overleg niet in het gedrang? Ja, maar dat geldt ook

voor anderen, je kiest voor dingen die een ander niet kiest, daarvoor geef je redenen aan. Na overleg komt er dan een bepaald resultaat uit, dat concessies in zich heeft.”

Over de sloop was grote onzekerheid. Proefpanden werden uitgezocht, getekend, berekend, financiële problemen met de provinciale directie en acties op de stoep van de Pels Reijkenstraat volgden. Het baatte niet, gedeeltelijke sloop dus. In de buurt zaten nog steeds krakers, prostituées, kunstenaars en andere bewoners.

In februari 1979 was er groot rumoer. Een overleg tussen gemeente en prostitutie werd verstoord. De zedenpolitie viel de wijk binnen en sommeerde dat alle hoeren naar het zogenaamde ‘concentratiegebied’ moesten verkassen. Hoe verzin je zo’n woord! Men was hels want daar was harde prostitutie en criminaliteit.

Het festival ‘De Ondergang’, in 1984, was gewijd aan de teloorgang

De Gruyter complex niet gehandhaafd worden.

- ♦ De gemeente blijkt niet doof voor de toenemende klachten over de verkeersoverlast door bezoekers aan het prostitutiegebied. Tot diep in de nacht rijdende auto’s, slaande portieren en startende motoren. In april besluiten B & W als proef gedurende drie maanden door het plaatsen van borden het concentratiegebied tussen acht uur ‘s avonds en zes uur ‘s morgens te sluiten voor gemotoriseerd verkeer. De seksbazen zijn furieus en sturen de prostituées de straat op om het Damcircuit te bezetten. Een aantal bewoners en seksbazen vinden elkaar in de werkgroep Workmate, zodat het Spijkerkwartier ineens beschikt over twee vertegenwoordigende lichamen. Workmate kreeg wel ruimte in de wijkkrant om haar standpunten uit te dragen. Na enig uitstel gaat de proefafsluiting op 2 november beginnen. In februari 1982 steekt de Raad van State een (juridisch) stokje voor het voortzetten van de proef en alles wordt weer zoals het was.
- ♦ Door het geld uit de Interim-saldoregeling gaan in de komende jaren alle straten van het Spijkerkwartier op de kop om de ondergrondse infrastructuur te renoveren en de straten opnieuw in te richten. De Graven- en Prinsessestraat zijn als eerste aan de beurt.

van dit bijzondere buurtje. Onder het motto ‘het Arnhems Spijkerkwartier wordt nog eens een nette burgersbuurt waar alles geregeld is, waar niks uit de band mag springen, waar het vrije leven plaats maakt voor een dooie slaapstad.’ De plannen werden besproken, berekend, en overleg met het Rijk over de moeizame financiering volgde. Doch langzamerhand werd de buurt op papier ingevuld met straten, pleintjes en tuinen, conform de uitgangspunten van het programma van eisen.

In 1983 begon de sloop. De activiteiten namen toe, en dat waren niet de meest wenselijke activiteiten. Het uitzicht werd weidser, maar de stofwolken steeds dichter. Op het sloofterrein vond het Spijkerfestival plaats. De Nieuwe krant meldt in juni 1983: “de Rietebek dendert nu door: inspringen dus!”. In november 1983 konden de nieuwe bewoners hun eigen huis kiezen, echter niet alle huizen waren vergeven, maar op de borden spijkert het CWS verhuurd! Vele slapeloze ochtenden braken aan, je kon er met je fiets niet meer door, de modderspatten zaten op je brillenglazen, overal klonk geboor en muziek. En dan... dan is het klaar, de arbeid gedaan, we konden weer rustig gaan slapen.

Zo lang er in het Spijkerkwartier nog rozen bloeien...des zomers.
 Vrij vertaald naar: Berend Hendriks

- ♦ In juli sluit kleuterschool 't Spijkertje aan de Kastanjelaan definitief de poort.
- ♦ De handhaving van de openbare orde in de wijk blijft een punt van zorg. In juli rolt de politie de heroïnehandel in een van de Brusselse huizen op. In augustus worden bij een afrekening twee Turkse mannen doodgeschoten op de stoep van café De Spijker aan de 1e Spijkerdwarstraat.
- ♦ De rechter moet er in november aan te pas komen om een Turkse geloofsgemeenschap te dwingen het gebouw 't Vuur te ontruimen, zodat het kan worden gesloopt (wie weet waar het

gietijzeren sierwerk van het gebouw is gebleven?). Diezelfde maand nodigt de werkgroep de gemeenteraad uit om kennis te nemen van de vooruitgang in de wijk maar vooral ook van de nog onopgeloste problemen. En opnieuw wordt er gediscussieerd over de verkeersoverlast.

1982

- ♦ De bezuinigingsvoorstellen van de toenmalige minister van Volkshuisvesting van Dam lijken de nieuwbouwplannen in het Spijkerkwartier ernstig te gaan treffen. De stichtingskosten moeten flink omlaag. Het kabinet van Agt II valt echter in mei, zodat alles voorlopig bij het oude blijft. In maart presenteert de Centrale Woningstichting de plannen voor de Rietebek waar 150 nieuwe woningen moeten komen.

- ♦ De discussie over de sluiting van zwembad Thialf laait in het voorjaar weer op. De wijkkrant roept de bewoners op in Thialf te gaan zwemmen en zo de bezoekerscijfers op te krikken. Gelukkig is de zomer warm en droog.
- ♦ Vanaf juni heet het zuidelijke deel van de Karel van Gelderstraat, C.A. Thiemestraat. Dit omdat, zoals een bewoner van de C.A. Thiemestraat schrijft: 'mijn burens ter linkerzijde van mening zijn, dat mijn burens ter rechterzijde met hun roze schijnsel onze have en goed in een kwalijk dag (en nacht)-licht stellen, heet het dat wij, door het beestje een andere naam te geven, per 7 juni 1982 een forse opwaardering ondergaan.'

- ♦ In oktober boort wethouder Knepelhout de eerste paal voor de nieuwbouw van het Jolita/De Gruyter-complex. Ook de nieuwbouw op het terrein van 't Vuur gaat van start.
- ♦ Aan het eind van het jaar zijn de donkere wolken, die zich opnieuw boven Thialf samenpakten, opgelost. De ingang wordt verplaatst van de Dullertstraat naar de C.A. Thiemestraat en het bad blijft nog tenminste vier jaar open. De C.A. Thiemestraat zelf is inmiddels omgevormd tot een woonerf.

1983

- ♦ Operatie Spijkerwartier maakt steeds meer stoom: in het voorjaar gaan de

Door het grote aantal particuliere woningen waren er in het begin van de jaren zeventig weinig grootschalige ontwikkelingsprojecten.

In het kader van de stadsvernieuwingregelingen van het Rijk en het bestemmingsplan wisten de gemeente en de Werkgroep een aantal woningcoöperaties- en ontwikkelaars te interesseren voor zowel kleine als grote woningbouwplannen in de wijk.

De n.v. Bouwfonds Adviesgroep heeft in 1979 een samenwerkingsovereenkomst gesloten met de gemeente Arnhem. Het Bouwfonds heeft ca. 16 projecten in het Spijkerkwartier gerealiseerd, verspreid over het gehele wijk. De woningen zijn gebouwd binnen de mogelijkheden van de Interim Saldo Regeling (ISR) Via deze subsidieregeling kreeg de gemeente

Nieuwe Spijkers

van het Rijk extra financiële steun voor de stadsvernieuwing in het Spijkerkwartier.

De Centrale Woningstichting (nu Volkshuisvesting) was op kleine schaal reeds betrokken als verhuurder van een aantal panden. In 1979 werden zij met goedkeuring van gemeente en Werkgroep betrokken bij het project Rietebek. De AWBA (nu Portaal) volgde later, o.a. door de renovatie van een aantal 'Brusselse' huizen.

Voor het merendeel van de met name grote projecten is de Werkgroep door middel van aparte werkgroepen betrokken geweest bij de ontwikkeling van de hierna genoemde projecten. Bijzonder is het feit dat in het begin de woningaanpak met name de sociale huurcategorie betrof, terwijl de huidige nieuwbouwprojecten meer in de duurdere huur-koopsector ontwikkeld worden.

PARKSTRAAT HOEK SCHOOLSTRAAT, HET ZOGENAAMDE PROJECT “T VUUR”

Het markante schoolgebouw, aan de Parkstraat, werd nadat zij in de loop van de tijd verschillende bewoners had gehuisvest, in 1982 gesloopt. Er werden 21 gezinswoningen gebouwd in maisonnettes.

De entree van de woningen op beganegrond is naar de straatzijde is gericht, terwijl de bovengelegen woningen hun entree via de galerij aan de achterzijde hebben. Het gebouw heeft een robuuste uitstraling. Het geheel levert een sober, terughoudend straatbeeld op. Architect: Kroesbergen en Van Dijk

Emmastraat, de Dullertstraat en de Steenstraat op de schop. Hierdoor verandert ook de verkeerscirculatie. Door het eenrichtingsverkeer kan de Spijkerlaan vanaf de Steenstraat alleen nog vanuit het westen worden bereikt. Wie van de Velperweg komt moet omrijden via de Bloemstraat.

- ♦ De wijkkrant meldt in mei dat enige omwonenden plannen smeden voor een ecologische tuin op het binnenterrein aan de Prins Hendrikstraat. Ook in mei uiteraard de Bloembakkenactie en in juni, ter gelegenheid van 750 jaar Arnhem, een groots Spijkerbuurfestival, waarvoor de Boekhorstenstraat en het aangrenzende parkeerterrein bij School V zijn omgevormd tot het Rietbeekplein.

- ♦ Nu de stadsvernieuwing door renovatie van de ondergrondse infrastructuur, de herinrichting van straten en de nieuwbouw door woningcorporaties, goed op gang komt, wordt het duidelijk dat het bezit van particuliere eigenaren achterblijft in dit proces. Op initiatief van de werkgroep en enkele enthousiaste studenten van de Academie voor Bouwkunst gaat in september de Verbouwwinkel Spijkerkwartier van start. De Verbouwwinkel ondersteunt eigenaar-bewoners en verhuurders bij het ingewikkelde proces van woningverbetering. De subsidies daarvoor worden verhoogd.
- ♦ In oktober kan de nieuwe sportzaal aan de Blekerstraat in gebruik worden

PRINS HENDRIKSTRAAT 39-59, BETER BEKEND ALS HET PROJECT 'GRUYTER/JOLITA'

Na de verschillende branden bij de lederwarenfabriek 'Jolita' en de leegstand bij de boedelopslag van de Gruyter, werd in overleg met de Werkgroep gekeken naar de mogelijkheden van deze locatie. In eerste instantie leek het alsof de gehele hoek Parkstraat/Pr Hendrikstraat afgebroken zou worden. Echter, na

protesten en verdere doorrekening kon het markante hoekpand met zijn belettering gehandhaafd blijven. Het in Berlagiaanse stijl gebouwde boedelpand sneuvelde, ondanks

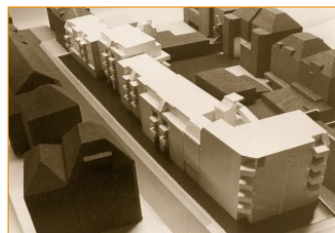
verzoeken de voorgevel te behouden. Het nieuwbouwproject bevat 24 appartementen ontsloten via trappenhuisen. De traditionele stijl refereert aan de bouwstijl van het Spijkerkwartier, oa door het verticale karakter; de tratering in de voorgevel en de wisselende goothoogten. Naast deze nieuwbouw zijn in het gerenoveerde hoekpand 11 appartementen gebouwd.

Architect: Vos, ten Broeke, van Wely. Naast dit gerenoveerde pand is een nieuwbouwpand gerealiseerd bestaande uit 12 appartementen gesitueerd rondom een trappenhuis. Ook hier is gerefereerd aan de stijl van de omgeving, sober en terughoudend.

PROJECT DIJKSTRAAT, HOEK KASTANJELAAN

Begin 1984 is door de Algemene Nederlandse Woningstichting (ANWS) opdracht gegeven tot het bouwen van 44 gezinswoningen, waaronder 15 Fokuswoningen (aangepaste woningen voor gehandicapten) en een winkelruimte. Het bouwteam bestond uit vertegenwoordigers van de buurt, de gemeente, de ANWS en de stichting Fokus. Uitgangspunt voor het project waren de maat en de schaal van de omringende bebouwing, het nauwe straatprofiel van de Dijkstraat, de rooilijnsprongen in de Kastanjelaan en de oriëntatie aan de

straatzijde op de zon. Het was een grootschalig project, waarbij aanpassing is gezocht in de omgeving. Door de detaillering, de kleur en het materiaal is het een op zichzelf staand project gebleven. In samenhang met dit project zijn in de Parkstraat 30, twee ateliers, een ADL-eenheid tbv bovengenoemde 15 Fokuswoningen en kantoorruimten gerealiseerd. Architect: Bouke Verhagen, Arnhem

genomen. Het Bouwfonds laat weten plannen te ontwikkelen voor woningbouw aan de Dijkstraat, waaronder een aantal zogenaamde Fokuswoningen voor lichamelijk gehandicapten.

- ♦ In de RietebEEK zijn de voorbereidingen voor de nieuwbouw in volle gang en in november wordt gestart met de bouw van de seniorenflat (bejaardenflat schrijft de wijkkrant nog onbekommerd) op de hoek Spijkerstraat-Boekhorstenstraat.

Ook de renovatie van de panden die wel blijven is in volle gang. De nieuwe woningen van het Bouwfonds aan de Park- en Prins Hendrikstraat worden in november opgeleverd.

1984

- ♦ In januari is er grote commotie over de gemeentelijke wijkkrantennota, die de subsidiestroom over de Arnhemse wijken wil verleggen wat vooral ten koste gaat van de oude wijken. De gemeenteraad steekt er gedeeltelijk een stokje voor. De wijkkrant zelf verschijnt dit jaar in een geheel nieuw jasje. De eerste twee nummers heten Spijkerkwartier Magazine. De redactie vindt dat achteraf toch iets te pretentius. Het derde nummer heet weer gewoon Wijkkrant Spijkerkwartier.
- ♦ De stadsvernieuwing in de RietebEEK doet sommigen in weemoed omzien naar de tijd dat in de gekraakte pandjes, ateliers en werkplaatsjes bloeiden. Zij vrezen dat in de geordende nieuwbouw kinderwagens in file oprukken om de noodlijdende kleuterscholen in stand te houden. Daarom worden er in mei en juni vier avonden gehouden om afscheid te nemen van het culturele klimaat van de RietebEEK. De organisatoren hopen dat daar weer impulsen van uitgaan voor een nieuwe cultuur. In ieder geval was er in juni ook weer een Spijkerbuurtfestival onder het

PROJECT SINGELSTRAAT

In 1991 is naar aanleiding van de EuroPan prijsvraag van 1989 op verzoek van de toenmalige wethouder Velthuis opdracht gegeven voor het bouwen van 35 woningen in de sociale sector. Het idee was te reageren op de bouwkundige en stedenbouwkundige kwaliteiten van het Spijkerviertel, zoals de combinatie van stuc en baksteen en de terugliggende gevelrooilijnen. Ook de trappen en bordessen als toegang tot de woningen en de overdekte houten veranda/balkons komen in verschillende variaties voor. De woningen hebben een klaverbladvormige plattegrond, die door schuifwanden aan individuele woonwensen is aan te passen. Het project is in 1994 opgeleverd.

Architect: Köther en Salman,
Amsterdam

PROJECT SPIJKERSTRAAT/ PRINS HENDRIKSTRAAT

In 1995 wordt door SBH architecten, adviseurs en de AWBA een plan gepresenteerd voor het slopen van een 'niet passend' naoorlogs bedrijfspand met woningen. Er komen 11 huurappartementen in de wat duurdere prijsklasse. Er wordt rekening gehouden met de omgeving o.a. de 'Brusselse huizen'.

De maat en schaal van de kozijnen, de entree, de kleuren en de hoogte sluiten aan bij de goothoogten van de omringende panden. De bergingen zijn ondergronds gesitueerd, waardoor er ruimte over bleef voor een binnentuin.

Het was het eerste nieuwbouwproject waarin door het verhoogde huursegment de opwaardering van het Spijkerkwartier gestalte zou krijgen. Aardig is te vermelden dat in het boekwerk 'Arnhem moet mooier', april 1999, de vereniging Stadsschoon haar waardering uitspreekt over de architectuur. "Dat moderne architectuur zich prima kan voegen naar de bestaande bebouwing, wordt hier duidelijk."

Architect: SBH Architecten + Adviseurs Arnhem.

motto 'De Ondergang en de Toekomst'.

- ♦ Achter de nieuwe woningen aan de Prins Hendrikstraat zijn bewoners iedere zaterdag druk in de weer om, onder meer met het puin van de Stokvishal, de ecologische tuin vorm te geven.
- ♦ In november wordt de seniorenflat aan de Boekhorstenstraat opgeleverd en zijn de plannen voor de renovatie van de cws-panden aan de Spijkerstraat rond. De gemeente koopt het complex van Haver Weenink aan de Parkstraat.
- ♦ De uitsluitend door vrijwilligers bemande Verbouwwinkel Spijkerkwartier vindt dat zij professioneler moeten gaan werken. Dat betekent dat er beroepskrachten moeten komen en dat ze vaker open moeten zijn. Alleen op die manier kan er schot komen in de particuliere woningverbetering. De gemeente zou met geld uit het gloednieuwe Stadsvernieuwingsfonds over de brug moeten komen. Intussen ontstaat in december een discussie over een bredere aanpak via een stichting die bewoners ondersteunt: Bewoners Ondersteuning Arnhem (BOA). De Verbouwwinkel Spijkerkwartier zou hier in kunnen opgaan

1985

- ♦ Het plan voor de herinrichting van het zuidelijk deel van het binnenterrein tussen de Emmastraat en de School-

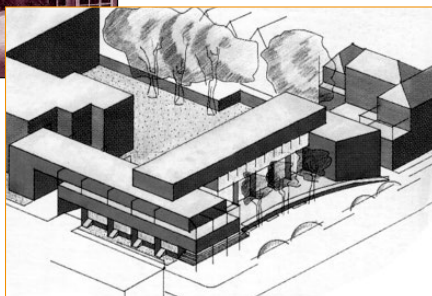
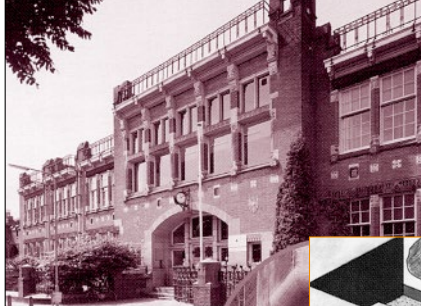

PROJECT DE POSTSTRAAT

In samenspraak met de Werkgroep, buurtbewoners, de gemeente en de AWBA is een gecompliceerd plan ontworpen op de plaats waar eerder pakhuizen en loodsen gesitueerd waren. Met name de anonimiteit van het gebied, zeker in het licht van de nabijgelegen prostitutiestraten, vroeg om een nadere invulling t.b.v. woningen voor gezinnen. Zichtlijnen en sociale controle werden ingezet als belangrijke wapens tegen de dreigende overlast. Alle woningen hebben entree, woonkamers en keukens zoveel mogelijk aan de straatzijde. Ook het pleintje kreeg in overleg met de Groengroep zijn eigen vorm. Licht stucwerk, verticale ramen, kloeke balkons, strakke gevelritmes en in klassiek donkergroen en blauw geschilderde deuren, zijn thema's die ook elders het straatbeeld bepalen. Het project bevat 46 woningen in diverse categorieën en een parkeergarage. Het geheel is in juli 1995 opgeleverd.

Architect: Roelf Steenhuis Delft

PROJECT SCHOOLSTRAAT 'DE ACADEMIE'

In het hart van het Spijkerkwartier ligt aan de Schoolstraat het monumentale schoolgebouw waar tot de jaren 70 de Lorentz-HBS gevestigd was. Na de Bosbouwschool werd het gebouw in gebruik genomen door de Sociale Academie, die enige jaren geleden is opgegaan in de Hogeschool van Arnhem/Nijmegen. Deze opleiding zal in 2001 naar Nijmegen verhuizen. De AWBA, het SLAK en SBH Architecten + Adviseurs hebben een plan ontwikkeld voor een unieke herbestem-

ming voor de gehele locatie, die recht doet aan de bijzondere kwaliteiten van het gebouw en van de locatie. Het plan gaat uit van de herbestemming van het schoolgebouw tot een bedrijfsverzamelgebouw voor ondernemende kunstenaars met als bindend element kunst met publieksfunctie, aangevuld met nieuwbouw van woningen in de sociale- en in de duurdere sector.

De plannen bevinden zich nog in een ontwikkelingsstadium, doch zullen bij de uitwerking in samenspraak met de buurt verder ontwikkeld worden.

straat is gereed en wordt dit voorjaar uitgevoerd.

- ♦ Het Bouwfonds presenteert het nieuwbouwplan voor 44 premiehuurwoningen, waaronder 15 zogenaamde Fokuswoningen voor lichamelijk gehandicapten, een nieuwe winkel voor de tapijzaak en de renovatie van het pand Parkstraat 30. Verder blijkt dankzij een subsidie van het ministerie van Economische Zaken het bedrijfsverzamelgebouw in het gebouw van fijnhouthandel Van Dijk er toch te kunnen komen.
- ♦ Het Sportfondsenbad verandert van naam: Zwembad Rietebek.
- ♦ De Werkgroep Spijkerkwartier bestaat 10 jaar en de Rietebek komt langzaam maar zeker uit de steigers. Reden genoeg voor een spetterend buurtfeest in de Rietebek onder het toepasselijke motto: 'Uit de steigers'.
- ♦ De zomer betekent het einde van het protestants-christelijk onderwijs in het Spijkerkwartier: zowel de Juffrouw van Soldt kleuterschool aan de Eusebiusbuitensingel als de Prinsesschool sluiten hun poorten. In het gebouw van de Prinsesschool gaat na de vakantie De Huifkar, een school voor zeer moeilijk lerende kinderen, van start.
- ♦ In het najaar wordt bekend dat Jan Willekes – in verf, behang en glas – in 1987 zal verhuizen van de Spijkerlaan naar het nieuwe bedrijventerrein IJsseloord. De winkelsituatie aan de Spijkerlaan wordt steeds zorgelijker: leegstand, 'downgrading' en branchever-smalling. In november richten de ondernemers van de Spijkerlaan en omliggende straten daarom een ondernemersvereniging op om samen met de gemeente de problemen het hoofd te bieden.

Na jaren van praten en voorbereiden kwam na 1980 de stadsvernieuwing in het Spijkerviertel echt in beweging. Voor de aanpak van straten, pleinen, binnenterreinen en voor het verplaatsen van hinderlijke bedrijven was rijkssubsidie verkregen. Met het Bouwfonds was een overeenkomst gesloten voor nieuwbouw en renovatie. Het plan voor de Rietebek werd steeds concreter. De sloper verscheen in de buurt en de schop ging de grond in.

Handen uit de mouwen

Door de activiteiten van de woningbouwcorporaties en de gemeente kwamen ook de particuliere huiseigenaren, een sector waar verhoudingsgewijs weinig gebeurde, in het volle licht. Hoewel er een rijksof gemeentelijke subsidieregeling was voor huiseigenaren, ging daar weinig stimulans van uit. Ook de verruimde belastingaftrek-mogelijkheden voor grootonderhoud van de eigen woning, rond 1985, hadden in het Spijkerviertel maar een beperkt effect.

Hoe kwam dit? Waarschijnlijk waren de ingewikkelde procedures met betrekking tot woningverbetering daarvan de oorzaak. Allerlei vragen over bouwvoorschriften, subsidieregels, aannemers en prijzen moesten beantwoord worden.

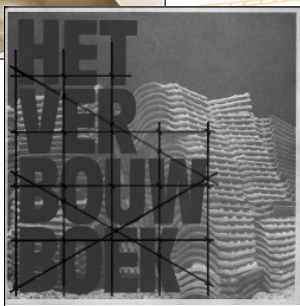
In de eerste helft van 1983 was er contact tussen enkele studenten van de toenmalige Academie voor Bouwkunst (nu onderdeel van de Hogeschool voor de Kunsten) en de Werkgroep over het probleem van de particuliere woningverbetering. In september van dat jaar kon dan ook de Verbouwwinkel

Spijkerviertel door wethouder Kneppelhout feestelijk worden geopend. De Verbouwwinkel werd ingericht met meubilair dat door de gemeente welwillend was afgestaan. Bij de Verbouwwinkel konden particuliere woningbezitters geheel kosteloos informatie krijgen over de verbetering van hun woning. De medewerkers van

de Verbouwwinkel hielden iedere week spreekuur. Zij gaven advies, maakten bouwtekeningen, assisteerden bij het aanvragen van subsidie, legden contacten met aannemers en beoordeelden offertes. Jarenlang werden deze adviezen op vrijwillige basis gegeven. Na verloop van tijd vonden de vrijwilligers echter dat er professioneler gewerkt moest worden, bijvoorbeeld door de medewerkers te betalen en ruimere openingstijden. Daarvoor was gemeentelijke

Steven Gerritsen, John Donjacour,
Hans van Maurik

subsidie nodig. De politiek voelde daar niets voor, immers de sluiting van de (gesubsidieerde) Verbouwwinkel Klarendal, die het nodige stof had doen opwaaien, lag nog vers in het geheugen. Bovendien vonden de liberale gemeenteraadsleden het principieel onjuist, omdat de architectenmarkt hierdoor vervalst zou worden. Ongeveer tegelijkertijd ontstond er in Arnhem een nieuw initiatief, dat zich richtte op alle woonconsumenten, zowel huurders als eigenaar-bewoners: de Bewonersondersteuning Arnhem (BOA). Met deze verbrede aanpak kon de gemeente wel instemmen. In maart 1986 betrokken de BOA-huurdersbelangen en de Stichting Verbouwwinkels Arnhem (SVA) een gezamenlijke kantoorruimte aan de Driekoningenstraat. Deze ruimte zou de eerste zijn van aantal verbouwwinkels verspreid over de stad. Het is er echter niet van gekomen.

De SVA zette niet alleen de werkwijze van de Verbouwwinkel Spijkerkwartier voort, maar zij nam ook initiatieven om de verbetering van het particuliere woningbezit systematisch en projectgewijs aan te pakken. De stadsvernieuwing werd door het Rijk gedecentraliseerd en de gemeente kon een eigen beleid gaan voeren.

De gemeente liet zich overtuigen door de SVA. Er kwam een aanpak in actiegebieden en de subsidieverordening ging grondig op de schop. Eigenaar-bewoners konden voortaan een subsidie van 100% op het casco van de woning krijgen op voorwaarde dat zij deelnamen aan een onderhoudsfonds. Door de storting van een bedrag ineens werd het onderhoud aan de woning gegarandeerd voor de eerste 15 jaar na de verbetering. Op deze wijze ging in 1990 het actiegebied Parkstraat-Emmastraat van start, in 1994 gevolgd door het actiegebied Hertogstraat-Driekoningenstraat.

Het Beleidsplan Stadsvernieuwing verscheen in 1990. Dit plan voorzag dat in 1999 het proces van stadsvernieuwing en particuliere woningverbetering voltooid zou zijn. Vanaf het jaar 2000 zou de gemeente geen subsidie meer ter beschikking stellen aan het SVA. In 1996 vroegen bestuur en medewerkers zich dan ook af wat dit voor het functioneren van de SVA zou betekenen. De conclusie was dat het voor de medewerkers beter zou zijn om te stoppen, en zich te richten op iets nieuws. De lopende dossiers werden afgewerkt en op 1 juli 1996 sloot de SVA voorgoed haar deuren. Daarmee kwam een einde aan 13 jaar verbouwbegeleiding in en buiten het Spijkerkwartier.

1986

- ♦ In maart gaat de Verbouwwinkel Arnhem, voortzetting van de Verbouwwinkel Spijkerkwartier maar nu voor alle stadsvernieuwingsgebieden in Arnhem, aan de Driekoningenstraat van start. In hetzelfde gebouw is ook de bewonersondersteuning voor huurders (BOA) gehuisvest.
- ♦ De 12e Bloembakkenactie in mei staat in het teken van de verloedering van de buurt door zwerfvuil. Gratis bezems worden uitgedeeld om de bewoners aan te moedigen hun

eigen stoep te vegen. Dat is hier en daar zo af en toe hard nodig en je krijgt er niks van, aldus de wijkkrant.

- ♦ In oktober valt het doek voor zwembad Thialf definitief. De politiek besluit dat het bad na het zomerseizoen 1987 niet meer open zal gaan.
- ♦ Sinterklaas zelf draagt de muurpuzzel van de hand van Frans Jongmans aan de 2e Spijkerdwaarsstraat over aan de buurtbewoners.

1987 VAN VERNIEUWING NAAR BEHEER

- ♦ De werkgroep haalt in februari zelfs de landelijke pers met de aankondiging dat automobilisten die straatprostituées in de buurt oppikken, via hun kenteken een brief thuisgestuurd krijgen met het vriendelijke verzoek de 'contacten op een andere manier te leggen'. Er ontstaat een privacy-discussie en of dit allemaal wel kan.

De houding van de Werkgroep Spijkerkwartier ten opzichte van de prostitutie, met name de raamprostitutie, is lang tweeslachtig geweest. Aan de ene kant kende men elkaar, sommige souteneurs waren geboren en getogen in het Spijkerkwartier. Aan de andere kant was het duidelijk dat de aanwezigheid van de prostitutie een negatief effect had op de beeldvorming van het Spijkerkwartier. Bewoners geneerden zich om te zeggen dat ze in het Spijkerkwartier woonden.

In de Werkgroep bestond veel terughoudendheid om openlijk te ageren tegen de, toen nog her en der in de wijk verspreide, prostitutie. De souteneurs van toen waren nog zelden in het pak gestoken snelle jongens, maar vaker poenige kerels met of zonder een strafblad. De vrijgevochten sfeer waarin kunstenaars, studenten en prostitués konden gedijen blokkeerde ook de verbetering van het Spijkerkwartier. Gezinnen bleven wegtrekken en investeerders wilden geen geld steken in een wijk met overal prostitutie. De Werkgroep begreep heel goed dat wanneer de prostitutie in de wijk zou blijven, de wederopbouw van het Spijkerkwartier onmogelijk zou blijken te zijn. Het gevaar bestond zelfs dat de prostitutie zich nog verder zou uitbreiden.

“Wat heb je aan tien bloembakken als er twintig hoeren op zitten?”

De gemeente begreep het dilemma van de Werkgroep. Zij verklaarde de ontwikkeling van het gemeentelijke beleid voor de raamprostitutie tot een exclusieve zaak van de gemeente en dus zonder inbreng van de Werkgroep of bewoners.

De prostitutie zou geconcentreerd worden in de oostelijke hoek van de wijk, zo besloot de gemeente. Dit besluit eiste van de gemeenteraad het nodige lef. Het was namelijk voor het eerst dat de gemeente publiekelijk erkende dat er in Arnhem (raam) prostitutie bestond. Op 3 juli 1978 wijzigde de gemeenteraad de Algemene Politie Verordening zodanig, dat binnen het gebied, begrensd door de spoorlijn Arnhem-Zevenaar, Dullertstraat, Emmastraat en de Hertogstraat, met uitzondering van de genoemde straten zelf, het verbod op raamprostitutie niet van toepassing was. De prostitués moesten echter wel zodanig gekleed zijn dat zij voldeden aan eisen met betrekking tot de openbare zedelijkheid.

Bij de prostitutie die buiten het ‘concentratiegebied’ was gevestigd, bestond veel verzet tegen de -officieel tijdelijke- concentratie. De concentratie werd in de kranten op 30 januari 1979 gepubliceerd en werd in het jaar daarop een feit.

De gemeente kocht zelfs nog enkele panden in de Karel van Gelder-

straat om weer door te verkopen aan de souteneurs uit de Spijkerdwarsstraten en omgeving.

Enkele CDA-leden zagen dit als het geven van gelegenheid tot prostitutie door de gemeente en waren vierkant tegen.

Aankankelijk telde het concentratie gebied slechts 60 'ramen'. Er woonden zelfs nog mensen in het concentratiegebied. Dat was toen nog mogelijk, al werden sommigen vrij snel daarna uit hun huis gepest zodat de huisbaas het duur kon verhuren of verkopen.

De concentratie van de prostitutie zorgde voor steeds meer overlast in de omliggende straten. De tippelprostitutie kwam op het concentratiegebied af en ook dealers die de dames aan hun verdovende middelen hielpen. De overlast van voortdurend rondrijdende en overal geparkeerde auto's, slaande portieren en startende motoren in het holst van de nacht deed de deur dicht. Voor de Werkgroep was het toen duidelijk dat structurele maatregelen nodig waren: voor de eerste keer werd gepleit voor verplaatsing van de raamprostitutie.

Ter bestrijding van de verkeersoverlast was de gemeente in 1981 bereid tot een proefafsluiting, door middel van borden, van het concentratiegebied in de avondlijke en nachtelijke uren. De Raad van State stak er uiteindelijk een stokje voor.

Toen kon het nog. Tegen betaling van f 6,10 wel te verstaan.

- ♦ In april kunnen de initiatiefnemers van de ecologische tuin aan de Prins Hendrikstraat de hoofdprijs van de wedstrijd 'Een kern waar pit in zit', uitgeschreven door de Heidemij, in ontvangst nemen in Utrecht. En ook dat is goed voor berichten in de landelijke pers.

Bewoners van Spijkerkwartier met heemtuin in de prijzen

Kijk, als je een tuin wilt, moet je wel een beetje moeite doen. Het Spijkerkwartier in Arnhem heeft nu een heemtuin. Dit is een tuin die is gemaakt door de bewoners van het Spijkerkwartier. De tuin is een stukje van de oude stad en is nu een heemtuin. De bewoners van het Spijkerkwartier hebben de tuin gemaakt en ze hebben de tuin in de prijzen gewonnen. De tuin is een stukje van de oude stad en is nu een heemtuin. De bewoners van het Spijkerkwartier hebben de tuin gemaakt en ze hebben de tuin in de prijzen gewonnen.

30 november 1996 NUMMER 48 Nederland f 6,50 Bf 120

WALLAGE'S VROUWEN
Dilemma's van een fractieleider

SYTZE VAN DER ZEE
Het verhaal van de strijd om zijn Parool

VRIJ NEDERLAND

ARNHEMS SPIJKERKWARTIER
Röntgenopname van de Gelderse Wallen

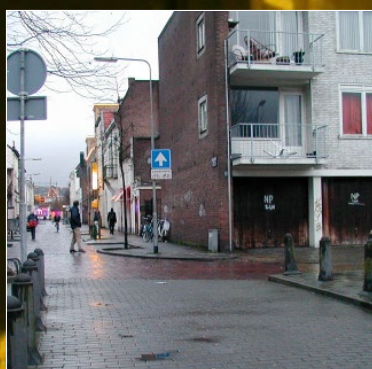
Afscheid van een hoofdredacteur
RINUS FERDINANDUSSE

De post-Wimbledon crisis is voorbij
RICHARD KRAJICEK WIL WEER

HANS WARREN EN BIER
De epische honger van een Zeeuwse dichter

8 710857 030611

- ♦ Op 31 augustus gaat Thialf definitief dicht. In september buigen bewoners en gemeente zich al over een nieuw gebruik en inrichting van het terrein. Gedacht wordt aan een bouwspelplaats.
- ♦ In de zomer worden de nieuwe woningen aan de Dijkstraat in gebruik genomen. Het officiële feestvertoen is pas in november als ook de straat op orde is gebracht en ingericht. Ook in november vertrekt opbouwwerker Wim Petersen na 11 jaar in het Spijkerkwartier actief te zijn geweest naar een andere werkring. En bewoners rond het binnenterrein tussen de Parkstraat en de Boulevard Heuvelink proberen het met de gemeente eens te worden over een nieuwe inrichting als de opstellen van Haver Weenink zijn gesloopt. Een ding staat voor hen vast: geen parkeerplaatsen.
- ♦ Een nieuw begrip doet dit jaar zijn intrede: wijkbeheer. Stadsvernieuwing

De proefafsluiting leidde tot een opvallend initiatief: de oprichting van de Werkgroep Workmate, waarin een aantal bewoners en exploitanten samenwerkten om de proefafsluiting te voorkomen.

De prostitutie in het concentratiegebied groeide ondertussen. De achterstegen in het gebied werden in gebruik genomen. Het aantal ramen nam snel toe en de sfeer verzakelijkte. Een ondernemer opperde zelfs het plan om het gebied te verrijken met een hotel en nachtwinkels, toen was voor de gemeente de tijd rijp om het Bureau Seinpost opdracht te geven een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheden de raamprostitutie te verplaatsen. De Werkgroep, wijs geworden na jarenlang vrij vruchteloos op de wethouder te hebben ingesproken, besloot tot een verandering van strategie. Niet de wethouder moest overtuigd worden van de noodzaak om de raamprostitutie te verplaatsen, maar het individuele raadslid. Daarvoor ontwikkelde de Werkgroep de 'gele kaarten actie'. In de periode voorafgaande aan een raadsdiscussie ontving ieder raadslid een gele kaart met daarop een goed argument om de raamprostitutie te verplaatsen. De laatste gele kaart werd bij het raadslid thuisbezorgd. Na jarenlange discussie viel op 3 april 1995 het besluit om de prostitutie te verplaatsen naar een gebied buiten het Spijkerkwartier.

In 1996 kon de gemeente, tot woede van de overige seksbazen, panden aankopen in de Karel van Gelderstraat, de zogenaamde Macambopanden van Tonnes van Ooijen. De panden werden doorverkocht aan de woningcorporatie AWBA, die ze verbouwde tot wooneenheden. De volgende stap was het instellen van het eerste recht van koop. Niemand binnen het gebied kon nu nog panden verkopen aan een ander zonder eerst met de gemeente te onderhandelen.

Het beleid van de gemeente voor de bestrijding van de overlast in het Spijkerkwartier, dat in april 1997 werd goedgekeurd door de gemeenteraad, was gebaseerd op vier speerpunten: raamprostitutie, drugsverslaafden, horeca en verkeer. Het aanpakken van de drugsoverlast had de eerste prioriteit. Het concentratiegebied zou 's middags, 's avonds en 's nachts gesloten zijn voor autoverkeer. Een maatregel die in september 1998 is uitgevoerd, nadat de bestuursrechter de bezwaren van de raamexploitanten had verworpen. Deze maatregel is enorm effectief. Eind 1997 heeft de gemeente besloten dat de raamprostitutie op 1 december 2002 in het Spijkerkwartier moet zijn beëindigd. Dat betekent het vertrek van een activiteit die gedurende bijna 40 jaar het Spijkerkwartier heeft gestigmatiseerd en van grote invloed is geweest op de ontwikkelingen. Voor het Spijkerkwartier is het te hopen dat het gemeentebestuur de komende jaren de bestuurlijke moed zal opbrengen om ook tot daadwerkelijke verplaatsing over te gaan.

Uit de wijkkrant van...

JUNI 1998

“Het huis van het Dullertspijker is in 1880 afgebroken en daarmee verdween een tastbaar stuk Arnhemse geschiedenis. In het begin van de 16e eeuw behoorde het spijker toe aan Karel van Egmond, hertog van Gelre die het gebruikte als jachthuis en er naar verluid zijn maîtresses ontving. In historisch perspectief is het huidige overwegende gebruik van de huizen aan de Karel van Gelderstraat zo vreemd nog niet.”

is een ding, het beheer daarna een ander. Betere coördinatie van de gemeentelijke diensten is nodig, maar ook snel ingrijpen bij problemen.

1988

- ♦ De gemeentelijke projectcoördinator voor het Spijkerviertel Coen Snellebrand gaat met de vut. Vanaf het begin in 1975 betrokken bij de stadsvernieuwing in de wijk, vertrekt een vertrouwd gezicht en een innemende persoonlijkheid.
- ♦ De werkgroep zet zijn tanden in het gebruik van Parkstraat 40. Het pand heeft een woonbestemming, maar het Centraal Bureau Bouwtoezicht, om de hoek aan de Kastanjelaan heeft er zijn oog op laten vallen als uitbreiding van kantoorruimte. De werkgroep vindt dat het bestemmingsplan onverkort gehandhaafd moet worden en geen onttrekking van woonruimte mag plaats vinden. Na de nodige discussies stemmen B & W in met een plan waarin souterrain en begane grond kantoor worden en de bovenverdiepingen tot zelfstandige woningen worden verbouwd. Een vergelijkbare discussie ontstaat over het pand Boulevard Heuvelink 110 waar een stichting een moskee wil vestigen.
- ♦ In de zomer is er weer veel onrust over straatprostitutie en heroïnehandel. Opluchting als de gemeente eindelijk een van de betrokken panden (Spijkerviertel 227) dichtspijkt. Aan het einde van het jaar slaagt de gemeente er in overeenstemming te bereiken met de eigenaar van de zogenaamde Blaauwpanden over aankoop. De woningen kunnen nu gerenoveerd worden.
- ♦ Opnieuw een heringericht binnen terrein, ditmaal het noordelijk deel van het terrein tussen Emmastraat en Schoolstraat, compleet met het kunstobject ‘de tomaat van Jan’.

WAT ERAAN VOORAF GING

Begin jaren negentig was er in het Spijkerkwartier een enorme overlast van drugsgebruikers in de 'schil' rond het prostitutiegebied. Drugsdealers en gebruikers concentreerden zich rond de aan- en afvoerroutes van het prostitutiegebied om te tippelen en te gebruiken. Om het gebruik in de portieken tegen te gaan werden zelfs hekwerken geplaatst. De situatie op straat was grimmig. Uiteindelijk besloot de politie in 1993-94 de aanhoudende overlast tegen te gaan, door de overlastveroorzakers te verspreiden over de gehele wijk. Men hoopte de situatie daardoor beter te kunnen beheersen en de 'schil' te ontzien. Deze actie bleek een enorme vergissing, die een aantal jaren later tot een climax zou leiden, waarbij de gemeente Arnhem en het Spijkerkwartier landelijk veel aandacht kregen.

HET ACTIECOMITÉ

De kloof tussen politiek en burgerij

HOE HET BEGON

Door het verspreidingsbeleid werd een steeds groter deel van het Spijkerkwartier een tippelzone en reden de tippelklanten door de hele wijk. Door het gedoogbeleid nam ook de verkeersoverlast enorm toe. Het gebruiken van drugs, het afwerken van klanten en het doen van behoeftes, gebeurde openlijk op straat. Dag en nacht werden bewoners met overlast geconfronteerd. De intimidatie van dealers en pooiers nam toe, net op het moment dat bewoners genoeg hadden van de overlast, verscheen in 1995 een artikel in de krant waarin hoofdcommissaris de Vries tevreden aangaf dat, volgens zijn waarneming, in het Spijkerkwartier een beheersbare situatie was ontstaan! Om het tegendeel te bewijzen werd, na een rumoerige vergadering met politie, politiek en bewoners, afgesproken een eigen enquête uit te voeren. Totaal werden 1108 woonhuizen geënuquêteerd. Volgens de enquête vond een groot deel (59%) van de bewoners dat het woongenot werd aangetast. Een niet gering aantal (26%) ervoer bedreigingen en dacht om die reden aan verhuizen. Van de ondervraagden gaf ruim eenderde aan mee te willen doen aan ludieke acties tegen deze overlast. In november organiseerde De Dialoog een bijeenkomst in het gemeentehuis, met als thema de overlast in het Spijkerkwartier. De reactie en de toezeggingen van de politiek waren dermate teleurstellend, dat aanwezigen van het Spijkerkwartier die avond besloten een actiecomité op te richten.

HET ACTIECOMITÉ

De oprichting werd een feit in een massaal bezochte wijkvergadering. Ongeveer 10 bewoners kwamen regelmatig bij elkaar om een plan van aanpak te bepalen. Zij vormden de vaste kern van het Actiecomité en zouden zich bezighouden met het voorbereiden en coördineren van acties.

De Werkgroep Spijkerkwartier had al jaren een goede band met de gemeente. Zij waren onder andere bezig met de verplaatsing van de

ARNHEM PROMOTIEPRIJS

'94 KOORFESTIVAL
'95 BURGERS BUSH
'96 ACTIECOMITÉ
SPIJKERKWARTIER

Loesje

raamprostitutie. Ten aanzien van de bestrijding van de drugsoverlast was de Werkgroep niet succesvol gebleken en door radicale acties zou de relatie met de gemeente op het spel worden gezet. Het was dus logisch om een andere strategie te kiezen. Het Actiecomité zou zich met name concentreren op alles wat overlast veroorzaakte in de wijk, zoals hoerenlopers, dealers, druggebruikers, agressie, etc. Zij zou los komen te staan van de Werkgroep,

zich niet bemoeien met de verplaatsing van de prostitutie en zich harder opstellen. In het Actiecomité werden de taken verdeeld, waarbij er contactpersonen kwamen voor de pers, politiek, politie en exploitanten. Iedere straat had een eigen contactpersoon en rond de plekken waar de overlast het grootst was, werden telefooncirkels opgezet. De buurt werd via Spijkerbulletins, waarin ook de acties werden aangekondigd, op de hoogte gehouden. Een eisenpakket werd opgesteld en voorgelegd aan de bewoners. Belangrijk hierbij was dat de overlast uit het Spijkerkwartier zou verdwijnen, maar zich niet naar andere wijken zou verplaatsen.

HET EISENPAKKET

Het Actiecomité wilde dat er een tippelzone werd ingesteld, inclusief opvang, buiten de woonwijken, en dat de wetgeving om overlastveroorzakers langdurig uit de rolatie te nemen, opnieuw werd geactiveerd. Daarnaast wilde men maatregelen om de verkeersoverlast van auto's in de gehele wijk te beëindigen. Ook de dubieuze horeca gelegenheden moesten gesloten worden. Voor de verslaafden zou, buiten de woonwijken, een 24 uren opvang opgezet moeten worden. Later werden deze eisen aangevuld met de vraag om een politiepost Velperpoort met een 24 uren bezetting en, op z'n minst, vier extra gebiedsagenten voor het Spijkerkwartier

DE ACTIES

Het effect van de acties moest per keer groter worden om de druk te verhogen, en werd iedere keer door een andere groep bewoners voorbereid. Op 28 november zouden de enquête-uitkomsten aangeboden worden aan de raadsleden op de bouwspiegelplaats Thialf.

Doordat de raadsleden wegbleven gingen de bewoners in optocht naar het stadhuis om het rapport te brengen. Vanwege het uitblijven van een reactie werd op 30 november de kruising Kastanje-

- ♦ Na ruim 40 jaar aan de Spijkerlaan gevestigd te zijn geweest vertrekt Jan Willekes op 1 juli naar IJsseloord. In de bedrijfsruimte vestigt zich onder andere de Aldi. Nog meer verhuizingen trouwens: de bouwmaterialenhandel voorheen Dorigo vertrekt uit de Gravenstraat, tot opluchting van de omwonenden. Een ingenieursbureau is de nieuwe gebruiker van het pand.
- ♦ In oktober de feestelijke opening van de bouwspiegelplaats Thialf.

- ♦ In december presenteert de gemeente de nota Prostitutie. Tijdens een inspraakavond in het stadhuis waren de bewoners van het Spijkerkwartier duidelijk over wat hun inziens moest gebeuren: de prostitutie de wijk uit. En op korte termijn maatregelen tegen het tippelen en de parkeeroverlast. De werkgroep pleit daarom voor een tippelzone.

1989

- ♦ Ten behoeve van de bouw van woningen op het terrein van Van Zijl aan de Singelstraat moet het bestemmingsplan worden gewijzigd. In januari ontvouwt de gemeente de plannen. Andere woningbouw is dan al gaande: 8 koopwoningen aan de C.A. Thiemestraat die in de zomer zullen worden opgeleverd.
- ♦ Veel discussie over verplaatsing van de prostitutie, niet op de laatste plaats aangezwengeld door een bordeelexploitant die droomt van een centrum voor recreatie en horeca, compleet met casino, nachtwinkel en een hotel.

24 UUR OVERLAST
IN EEN KWARTIER

Loesje

- ♦ Het wijkbeheer gaat dit jaar van start. De wijkkrant van juli meldt dat het Wijkbeheerplatform is opgericht en zich gebogen heeft over een hondenpoepinitiatief, een parkeerprobleem en diverse groen- en verkeersvoorzieningen. Alle begin is moeilijk. Vanaf september is er een vaste wijkbeheerder in dienst voor dit soort klussen in de openbare ruimte.
- ♦ In november presenteert de werkgroep de promotiefilm 'Bezielde Gevels', bedoeld om vooroordelen over het Spijkerkwartier weg te nemen. De plaatselijke pers reageert knorrig op de productie. 'Lofzang op multiculturele wijk, maar geen buitenlander te zien', kopt de Arnhemsche Courant.

1990

- ♦ Per 1 januari wordt wijkagent Jan Burghardt, wijkagent van de binnenstad. Met name de eerste jaren stond hij de werkgroep met raad en daad bij en was een frequent bezoeker van de vergaderingen.
- ♦ Het vertrek van Evers Banden uit het prostitutiegebied in 1989, blaast de discussie over een autovrije rosse buurt opnieuw leven in. De seksbazen blijven onverkort tegen. De Hersteld Apostolische gemeenschap biedt hun kerkgebouw dat midden in het concentratiegebied ligt, te koop aan. Een van de exploitanten koopt het en vestigt er een galerie.
- ♦ In februari gaat het eerste project in het kader van het 'actiegebieden beleid particuliere woningverbetering' van start aan de Parkstraat. Eigenaar-bewoners krijgen 100% subsidi-

laan-Parkstraat bezet om aan te geven dat het ernst was. Op 11 december ging de wijk in optocht naar de raadsvergadering met als boodschap 'luisteren, serieus nemen en overleggen' van en met de bewoners. Vanuit de gedachte 'zonder klanten heeft tippelen geen zin' werd op 19 december een 'flitsactie' gehouden waarbij van rondrijdende klanten (zogenaamd) foto's werden gemaakt. Op 11 januari werd het Damcircuit bezet. Dit had een enorme publiciteit tot gevolg. De politie had deze actie niet verwacht en dat zette kwaad bloed. 'De politie wil optreden tegen blokkades' kopte de kranten. De reactie van het Actiecomité was dan ook dat de politie er goed aan zou doen op te treden tegen de overlast in de wijk. Vanwege het feit dat raadsleden geen idee hadden van de aard en omvang van de overlast, werd een ludieke tippelrally georganiseerd langs de huizen van een aantal raadsleden, een wethouder en de burgemeester. Door de vrouwelijke actievoerders werd 'getippeld' en de mannelijke actievoerders fungeerden als klanten. Op 24 januari volgde wederom een massaal bezoek aan de Raadsvergadering.

Na ruim drie maanden acties ging de gemeente zich verdiepen in de problemen. Daarom werd besloten in de maand februari geen actie te voeren. De gemeente kreeg de gelegenheid om ideeën verder uit te werken en met concrete plannen te komen.

DE POLITIEK

De rol van de politiek kan worden omschreven als onhandig en afhoudend. Toen hoofdcommissaris de Vries zijn uitspraken in de krant had gedaan, was het voor de politiek een klare zaak; de ernst van de overlast werd, zeker in het begin, gebagatelliseerd. De politici reageerden niet waardoor een snelle oplossing van het probleem niet in beeld kwam. Enkele raadsleden hebben weliswaar polshoogte genomen, maar gaven aan dat zij er niets aan konden doen. 'Wij hebben in het Spijkerkwartier geen tippelzone ingesteld, dus is die er niet', was een andere reactie die niet getuigde van enige realiteitszin. Alleen de toenmalig fractievoorzitter van D66, de heer Van Dijk, durfde openlijk voor de pers toe te geven dat de gemeente het ten onrechte zover had laten komen en dat er een onhoudbare situatie was ontstaan. Veelzeggend waren de dranghekken en het beveiligingspersoneel toen er bij de raadsvergadering op 11 december een paar honderd buurtbewoners langs kwamen. Dat de raadsvergadering later in de burgerzaal werd voortgezet en de raadsleden tussen de actievoerders door de trappen af moesten, werd het Actiecomité erg kwalijk genomen.

Het fenomeen 'tippelzone' lag zeker bij de christelijke partijen erg gevoelig en was dan ook reden om hiermee niet akkoord te gaan. Toen de mogelijkheid werd aangedragen bij de tippelzone ook de hulpverlening te concentreren ontstond de term 'zorgzone' en was er een politiek draagvlak gevonden. Door de acties en de druk vanuit de media kwam de gemeente met een plan dat in de raadsvergadering van 24 januari 1996 werd gepresenteerd. Voor de zorgzone was als

ZORGZONE

DAT KLINT ALSOF 'T IN HET ZIEKENFONDS KOMT

Loesje

worden geplaatst, maar de ondernemers. Het voorstel viel niet in goede aarde bij de massaal aanwezige buurtbewoners, en ook niet bij de andere fracties. Uiteindelijk ging men tijdelijk akkoord met beide voorzieningen op de Kleefse Waard. Door de inmiddels aanwezige wil om tot een oplossing te komen zijn hierna gesprekken gevoerd met B&W en het Actie-comité. Bewoners, raadsleden en B&W hebben in Den Haag, bij de behandeling van de drugsnota, een petitie aangeboden. Het bleek toch mogelijk gezamenlijk een vuist te maken.

DE PERS

Vanaf het begin was de relatie met de pers uitstekend. Door de keus van een contactpersoon voor de pers kwam er een goede samenwerking op gang. Voor iedere actie was er een nieuwe woordvoerder beschikbaar om intimidatie te voorkomen. Alle grote landelijke dagbladen besteedde aandacht aan het Spijkerkwartier, bij iedere actie waren cameraploegen aanwezig. Doordat de ogen van Nederland gericht waren op Arnhem heeft dat ongetwijfeld een enorme druk gegeven op het gemeente bestuur.

DE RESULTATEN

Op 11 maart 1996 is er een zorgzone ingesteld op de Veerweg. De dagen nachtopvang sloten qua openingstijden weer op elkaar aan. Helaas is dat inmiddels niet meer zo. Er is een dagopvang voor drugsverslaafden opgericht, daar wordt het gebruiken van drugs gedoogd. In januari 1996 is de politiepost op Velperpoort geopend, weliswaar niet met 24 uren bezetting. Dit werd gecompenseerd door een 'zero tolerance' beleid van de politie waardoor overlastveroorzakers meteen werden opgepakt. Er is vaart gezet achter de integrale aanpak. Dubieuze horecagelegenheden zijn gesloten.

HET VERVOLG

De behaalde resultaten waren positief. Inmiddels is er een Nationaal Actiecomité Drugsoverlast. Wat betreft het Spijkerkwartier: De Werkgroep en het Actiecomité blijven waakzaam... !

locatie de Veerweg op het industrieterrein de Kleefse Waard gepland. Onder druk van de Ondernemers Kring Arnhem zou dit ten koste gaan van de nieuwe locatie voor de raamprostitutie en dus: een streep door de verplaatsing! Een locatie waar de Werkgroep ruim zeven jaar voor had gevochten en inmiddels politieke besluiten over waren gevallen. De lobby van de OKA maakte duidelijk dat niet de gemeente (en dus de kiezers), bepaalt waar zulke voorzieningen

die op het casco van de woning, mits wordt deelgenomen aan een onderhoudsfonds. Meerdere woningen aan de Parkstraat, Emmastraat, Hertog- en Driekoningenstraat volgen in de komende jaren.

- ♦ De hand over hand toenemende overlast van straatprostituees en drugsgebruikers leidt tot overleg tussen de oude wijken. De schoonveegacties in de ene wijk leiden tot overlast in de andere. De oude wijken verklaren zich voorstander van een gedoogzone voor tippelaarsters.
- ♦ In april viert de werkgroep haar 15-jarig bestaan met de uitgave van het boekje 'Wat moet, dat kan', verwijzend naar haar eerste publicatie in 1976: 'Wat kan, dat moet'. Burgemeester Scholten ontvangt het eerste exemplaar en zegt toe dat de gemeente als dank voor de bewezen diensten de klok aan de gevel van School V weer in oude luister zal herstellen.

- ♦ In de zomer gaat, na meer dan 15 jaar werkzaam te zijn geweest in het Spijkerkwartier, de projectleider van Buurtcentrum de Lommerd Bert de Vries met pensioen. In juli nemen velen afscheid van hem.
- ♦ De sluiting van zwembad de Rietbeek vermag weinig gemoederen meer in beweging te brengen en verloopt dan ook vrij geruisloos.
- ♦ In het najaar begint de planvorming voor woningbouw in de Poststraat en omgeving. Het adviesbureau Seinpost gaat in opdracht van de gemeente onderzoeken of het mogelijk is de prostitutie uit het Spijkerkwartier te laten vertrekken.

Vanaf het begin was het voor de Werkgroep duidelijk dat de acties die door de Werkgroep ondernomen werden niet zouden aanslaan zolang er geen goede communicatie met de bewoners van het Spijkerkwartier zou zijn. In augustus 1975 stelde de Werkgroep zichzelf voor aan de bewoners in een folder die door de hele wijk verspreid werd. Dit was belangrijk omdat alle eerdere communicatie via de plaatselijke kranten ging en die werden niet door iedereen gelezen.

Knippen en Plakken

In eerste instantie werd vooral gedacht aan het maken van een muurkrant, die op verschillende plaatsen in de buurt zou worden opgehangen. Maar de Werkgroep had nog meer ambities. In andere oude wijken verschenen wijkkranten, zoals in Klarendal waar toen een actieve werkgroep was. Waarom niet in het Spijkerkwartier?

Na de nodige perikelen over geld, wilde de gemeente deze wens financieel ondersteunen. In maart 1976 verscheen de eerste wijkkrant in een oplage van 2.500 exemplaren die huis aan huis door vrijwilligers werden verspreid. De ondertitel was: 'Officieel orgaan van de Werkgroep Spijkerkwartier'. Dat komt nu wat potsierlijk over, maar het was precies wat het moest zijn: de spreekbuis van de Werkgroep naar de bewoners.

De totstandkoming van de wijkkrant was -zeker vergeleken met nu- een arbeidsintensief karwei. Computers werden nog niet gebruikt. De getypte tekst, met een regellengte van 10 centimeter precies, werd op de moedervellen geplakt en de koppen werden met de hand geschreven of gestempeld. Nadat de illustraties waren toegevoegd

kon het geheel naar de drukker. Deze tijdrovende klus herhaalde zich iedere zes weken en dat jarenlang. Het was wel eens moeilijk om voldoende vrijwilligers te vinden voor dit taaie werk. Maar steeds lukte het weer een wijkkrant samen te stellen, ondanks de soms grote tijdsdruk. Wanneer een nieuwe vrijwilliger de lay-out verzorgde, was dit steeds aan de vormgeving van de wijkkrant te zien. Soms maakte een vormgever er iets bijzonders van. Zo verscheen het decembernummer van 1978 met een witte letter op groen papier.

Na acht jaar, in 1984, vond in de redactie van de wijkkrant een kleine paleisrevolutie plaats. Een paar bewoners vonden dat het suffe wijkkrantje geheel vernieuwd moest worden. Zij bedachten zelfs de uitdagende naam Spijkerkwartier Magazine. Voor de Werkgroep was dat even slikken: daar ging het officieel orgaan. Helaas was er geen alternatief en moest worden ingestemd met een redactie waarin de Werkgroep het niet langer alleen voor het zeggen had. Vanaf nu kon in de redactionele kolommen ook wel eens een opruiend stuk of gespierde taal worden gelezen. Tot overmaat van ramp ging ook de gemeente zich met de wijkkranten bemoeien.

De beschikbare middelen voor wijkkranten moesten evenwichtiger over de Arnhemse wijken worden verdeeld. Het meeste geld kwam namelijk in de oude buurten terecht. Daarnaast wilde ze ook een bezuiniging doorvoeren. De gemeenteraad stak een half stokje voor de herverdeling. De oude stadswijken bleven het meeste geld krijgen, maar de bezuiniging ging helaas wel door.

De nieuwe redactie kon de hooggestemde plannen niet allemaal waarmaken, dus na drie nummers werd het magazine weer gewoon wijkkrant. De nieuwlichters verdwenen na enig tijd en alles werd weer min of meer zoals het tevoren was, namelijk een wijkkrant die, hoewel geen officieel orgaan meer van de Werkgroep Spijkerkwartier, wel onder de verantwoordelijkheid van de Werkgroep verscheen, zoals het colofon tot 1997 vermeldde. Voor het maken van de wijkkrant werd steeds meer een beroep gedaan op de beroepskrachten van de Lommerd. Desondanks viel voor de Wijkkrant Spijkerkwartier in november 1997 het doek. Vanaf 1998 werden de wijkkranten Spijkerkwartier en Spoorhoek samengevoegd. De

Werkgroep was nog wel vertegenwoordigd in de redactie, maar de wijkkrant verscheen voortaan onder verantwoordelijkheid van het buurthuis. De band met de Werkgroep was daarmee voorgoed doorgesneden.

Niettemin wordt de huidige wijkkrant Spijkerkwartier/Spoorhoek als vanouds voornamelijk door vrijwilligers gemaakt. En wie het overzicht heeft, weet dat het nog steeds een van de best verzorgde wijkkranten van Arnhem is.

- ♦ Uit de ingezonden ontwerpen voor de muur langs het parkeerterrein aan de Spijkerstraat, wordt het ontwerp van Carel Lanthers gekozen.
- ♦ Overlast, overlast en nog eens overlast.

1991

- ♦ In januari lopen bewoners van de Emmastraat te hoop tegen de dreigende vestiging van een sex-shop. De actie heeft succes, de gemeente weet de initiatiefnemer op andere gedachten te brengen.
- ♦ Het terrein van Haver Weenink aan de Parkstraat blijkt ernstig verontreinigd

met onder meer lood. Het initiatief om op dit binnenterrein een tuin aan te leggen wordt daardoor ernstig vertraagd.

- ♦ De herinrichting van het middenstuk van de Spijkerstraat krijgt zijn beslag, inclusief een parkeerterrein en kunstwerk op de oude speelplaats.
- ♦ Nieuw was de introductie van het parkeervergunningensysteem, tegen het einde van het jaar. Bewoners kunnen tegen betaling parkeren op een vergunninghouderplaats. Het was even wennen, er werd zelfs weggesleept.
- ♦ Opnieuw verlies voor het voorzieningenniveau: eind oktober sluit het postkantoor aan de Driekoningenstraat voorgoed de deuren.

Hoe je het ook wendt of keert: het Spijkerkwartier is naar heden-
daagse maatstaven geen kindvriendelijke buurt. Dat valt ook niet te
verwachten in een buurt waarvan opzet en stratenplan ruim
honderd jaar geleden tot stand zijn gekomen. Toch is er de afge-
lopen 25 jaar veel verbeterd.

Strijd om de schaarse ruimte; spelen in het Spijkerkwartier

In 1975 was er maar één speel-
gelegenheid in de buurt en die
was aangelegd door bewoners
op het terrein achter bakkerij
Ten Hoopen. Door het drukke
verkeer en geparkeerde auto's
waren de straten ongeschikt
geworden om te spelen. Op de
binnenterreinen waren bedrij-
ven. Als het zomers mooi weer
was kon je naar Thialf en som-
migen speelde een potje voetbal

achter de Thorbecke-HBS. Voor de jongere kinderen was er eigenlijk
niets waar ze konden spelen en dat moest veranderen.

In 1988 werd de bouwspeelplaats Thialf aangelegd. Hoewel meni-
geen met spijt in het hart terugdacht aan de tijd dat je er lekker kon
zwemmen, was er nu een voorziening die het hele jaar door gebruikt
kon worden. Aanvankelijk was de bouwspeelplaats bedoeld voor
kinderen tot 12 jaar, maar al snel kwamen er ook basketbalnetten
voor jongeren. Op dit moment is er zelfs een roller-skating hockey
team actief. De bouwspeelplaats trekt ook kinderen uit andere
wijken.

Verder kwamen op verschillende plaatsen in de wijk kleine speelge-
legenheden die, net als de wipkippen in de C.A. Thiemestraat,
straatgebonden zijn. Zij voorzien in de behoefte om dicht bij huis te
kunnen spelen.

Uit de wijkkrant van...

JULI 1990

"ik was dus met de zeepkist naar thialf toegegaan. het duurde heel lang voordat ik van de schans afkon. ik had gewonen met de snelste zeepkist. het was heel leuk. er was nog een zeepkist die flikkerde gelijk van de schans af. die kreeg de prijs voor de mooiste zeepkist. mijn zeepkist was door matijs en mij gemaakt. het onderstel was van een skelter daarom liep hij zo hart. maar wel leuk. stan"

1992

- ♦ Op grond van het onderzoek van het Adviesbureau Seinpost komt de gemeente tot de conclusie dat verplaatsing van de prostitutie niet haalbaar is. Er is geen geschikte andere locatie en het wordt waarschijnlijk een dure grap vinden B & W. De werkgroep is het hier niet mee eens en gaat met de gemeente in discussie. Veel levert dat niet op. In november steunt de raad de conclusie van het college. Maar de raad vindt ook dat wonen en prostitutie niet samen kunnen en vraagt het college de inspanningen, om op termijn tot verplaatsing te komen, voort te zetten. Na enig gesputter gaan de betrokken wethouders daarmee akkoord.
- ♦ Na een herstart komt er weer schot in de bouw van woningen aan de Singelstraat op de terreinen van Van Zijl. Als de bestemmingsplanwijziging voorspoedig verloopt wordt de start van de bouw van 35 woningen in het voorjaar van 1993 verwacht. Ook aan de overzijde zal worden gebouwd, negen 2-kamerwoningen, een premiekoopwoning en een café.
- ♦ In het najaar begint eindelijk de herinrichting van het binnenterrein Haver Weenink. Op het terrein wordt een watertuin aangelegd.

1993

- ♦ In het voormalige zwembad Rietebek komt een indoor-forellencentrum, maar niet iedereen is er blij mee. Er wordt een enquête gehouden waaruit blijkt dat de ondervraagden er de voorkeur aan geven dat het zwembad weer open gaat. Beetje late reactie.
- ♦ Er wordt gewerkt aan een wijkplan voor Spoorhoek/Spijkerkwartier.
- ♦ In juni wordt de watertuin aan de Parkstraat feestelijk door wethouder Velthuis geopend.
- ♦ De schaalvergroting grijpt ook in het

Zwemmen in de stad

In 1975 waren er in het Spijkerviertel nog twee zwembaden: het openluchtbad Thialf aan de Dullertstraat, en het overdekte Sportfondsenbad aan de Boekhorstenstraat. Thialf werd particulier geëxploiteerd, maar gemeentelijk gesubsidieerd. Het Sportfondsenbad was zelfstandig. Beide baden waren al in de jaren dertig gesticht. Hoewel er hard geknukt is voor het behoud, vooral voor Thialf, hebben ze beide het einde van de eeuw niet gehaald.

In de jaren zeventig en tachtig was de exploitatie van de Arnhemse zwembaden een steeds terugkerend onderwerp op de agenda van bestuur en politiek als er bezuinigd moest worden.

De zomers van 1975 en 1976 waren lang en warm. Grote aantallen bezoekers uit de oude stadswijken zochten verkoeling in Thialf. De zomers die er op volgden waren regenachtig en koud, met desastreuze gevolgen voor de bezoekersaantallen. Prompt komt het in juni 1979 tot vragen in de gemeenteraad. De verantwoordelijke wethouder zag nog wel een toekomst voor Thialf, mits het bad

aantrekkelijker zou worden gemaakt. Eén van de maatregelen die de gemeente wilde nemen was de verplaatsing van de ingang van het zwembad -op dat moment op de grens van het prostitutiegebied- naar de andere kant, aan de C.A. Thiemestraat.

Niet alleen de matige zomers, maar ook de zandstranden van het Rhederlaag werkten in het nadeel van het openlucht zwembad. In de loop van 1980 kwam de sluiting van Thialf voor het eerst serieus ter sprake. Het zou niet gaan om een definitieve sluiting maar om een

proefsluiting. De PvdA-fractie was vierkant tegen, het CDA twijfelde. Onder die politieke omstandigheden kon een luid protest van de bevolking nog wel eens helpen. De bewoners van de omliggende wijken en de zwemverenigingen richtten een actiecomité op. Zij verzamelden handtekeningen. De Werkgroep liet een speciale ‘Thialf moet open blijven’ poster maken. In maart werden drieduizend handtekeningen aan de wethouder aangeboden. Het actiecomité ging praten met de politieke partijen. De aanpak had succes. Eind maart was de proefsluiting van de baan.

Uiteindelijk gaf de gemeenteraad er de voorkeur aan de toegezegde zwembadennota van het college af te wachten. Daarin vonden B&W opnieuw de sluiting van Thialf onvermijdelijk. Niet alleen moest er jaarlijks vier ton bij om de exploitatie sluitend te maken, er moest ook nodig worden geïnvesteerd. Er was achterstallig onderhoud en de ingang moest nog steeds verplaatst worden. Toen kwam de zomer van 1982 Thialf te hulp: warm zomerweer tot ver in september deed de bezoekersaantallen naar boven schieten. De PvdA/PPR waren voorstanders van het openhouden van het bad. Ook voor het achterstallige onderhoud werd een oplossing gevonden: twintig werklozen gingen met behoud van uitkering in april 1983 aan de slag om het zwembad weer tiptop in orde te brengen. Ook de ingang van Thialf werd eindelijk verplaatst naar de Thiemestraat.

In mei 1983 presenteerde het college een herziene zwembadennota onder de suggestieve naam ‘Watergruwel’. De nota stelde voor om Thialf tot 1986 open te houden. De gemeenteraad stemde in met de nota en daarmee keerde de rust even terug op het zwembadenfront. De dreiging was niet echt weg, iedereen beseftte dat het besluit van 1983 betekende dat Thialf na het seizoen 1986 dicht zou gaan. 1986 was voor de gemeenteraad weer een verkiezingsjaar. De PvdA had in haar verkiezingsprogramma opgenomen dat Thialf als voorziening voor de oude wijken open moest blijven. Het college, waarin

welzijnswerk onverbiddelijk om zich heen. Alle buurthuizen vallen voortaan onder de Stichting Rijnstad. De stichting heeft de stad opgedeeld in stadsdelen met aan het hoofd een stadsdeelmanager die leiding geeft aan ‘geclusterde werkgebieden’. Buurtcentrum De Lommerd wordt met buurtcentrum ‘t Stoplicht geclusterd tot het werkgebied Spijkerkwartier/Het Broek.

- ♦ In de zomer wordt in de Poststraat druk gesloopt, in de Singelstraat flink gebouwd, krijgt de bebouwing aan de kruising Spijkerlaan/Spijkerstraat een geslaagde ‘facelift’. Vanaf Thialf koos een heuse hete luchtballon het luchtruim.
- ♦ De werkgroep organiseerde in november een thema-avond onder leiding van stichting De Dialoog. Onderwerp was de handhaving van de openbare orde in de schil rond het prostitutiegebied. De werkgroep pleit voor een wijkpolitiepost.

1994

- ♦ De niet te stuiten poeplust van honden en katten in de zandbak aan Het Nieuwe Land wordt rigoureus aangepakt door de plaatsing van een flink en vooral hoog hek. De hondenpoep blijft overigens een steeds terugkerend verhaal, in de wijkkrant en daarbuiten.
- ♦ In maart opnieuw discussie onder leiding van stichting De Dialoog. Wethouder Veldhuizen steelt de show door te melden dat de gemeente 27 sekspanden heeft aangekocht. Er gloort hoop. Ook een locatie voor de prostitutie komt in zicht, namelijk het te saneren bedrijfsterrein van Billiton.
- ♦ De in 1984 nog gevreesde teloorgang van het culturele klimaat in het Spijkerkwartier blijkt niet bewaarheid. De initiatiefgroep Kunst in Kwartier richt een stichting op om ook in de toe-

PvdA-wethouder Van Meurs een vooraanstaande rol speelde, kwam het najaar van datzelfde jaar -na de verkiezingen nota bene- tot de conclusie dat Thialf niet langer open kon blijven en na het seizoen 1987 gesloten moest worden. Omdat de PvdA in haar verkiezingsprogramma had vastgelegd dat het zwembad open zou blijven, vond het afdelingsbestuur dat de ledenvergadering hierover een uitspraak moest doen. In deze vergadering vielen harde woorden en Van Meurs werd van kiezersbedrog beticht. De wethouder stelde de

ledenvergadering voor de keus: de PvdA hield zich aan het verkiezingsprogramma en dan zou Thialf (voorlopig nog) open blijven, maar in plaats daarvan zou het overdekte zwembad Rietebek gesloten worden. De bezuinigingsdoelstelling moest immers worden gehaald en over zwembad Rietebek repte het PvdA verkiezingsprogramma met geen woord!

Voor het blok gesteld, kozen de PvdA-leden toch maar voor sluiting van Thialf. Op 31 augustus 1987 ging het zwembad Thialf voor goed op slot. De poorten van Thialf openden opnieuw in oktober 1988 als Bouwspelaarsplaats Thialf.

Zo langdurig en taai als er om het voortbestaan van Thialf werd gestreden, zo kortdurend en geluidloos verliep de sluiting van het zwembad Rietebek. In 1986 werd besloten dat het bad open moest blijven, hoewel ook toen al duidelijk was dat er veel geïnvesteerd moest worden in het zwembad. De technische

installatie was verouderd en kon niet meer aan de steeds strenger wordende wettelijke voorschriften voldoen. De rijkelijk bladerende verf binnen liet zien dat jarenlang niets aan het onderhoud was gedaan of alleen het strikt noodzakelijke. Het bad had trouwens in de oorlog al één van zijn belangrijkste charmes verloren: het dak van

het gebouw kon oorspronkelijk worden geopend. In juli 1991 werd zwembad Rietebek zonder veel ophef gesloten en viel het doek voor bijna zestig jaar zwemmen in het Spijkerkwartier.

komst initiatieven te kunnen ontplooiën.

- ♦ Voor de 20e keer dit jaar Bloembakken-actie en natuurlijk een buurtfeest, dit jaar onder het motto 'Kleurrijk Kwartier'. Aan de Poststraat gaat de eerste paal de grond in.
- ♦ De gemeente voert de druk op het prostitutiegebied verder op. Alle ramen (240 stuks) zijn gefotografeerd en beschreven en er mogen geen ramen meer bijkomen. Wethouder Lenferink verklaart zich voorstander van afsluiting van het gebied voor alle autoverkeer.
- ♦ De overlast door drugs en criminaliteit wordt steeds erger. Overleg met wethouder van Doorne en burgemeester Scholten leveren wel mooie woorden maar geen concrete daden op.
- ♦ En helaas nog meer hekken, nu om ongewenst (nachtelijk) bezoek uit de Achtertuin aan de Schoolstraat te houden.

1995

- ♦ Net als 1994 wordt 1995 het jaar van de discussie over de raamprostitutie. In januari biedt de werkgroep aan de leden van de gemeenteraad de brochure 'Nieuw kader voor raamwerk' aan. De brochure bepleit (nogmaals) de verplaatsing van de prostitutie.
- ♦ BVH-architecten presenteert een plan voor nieuwbouw op de hoek Spijkerstraat/Prins Hendrikstraat.
- ♦ In maart spreekt het college van B & W zich in principe uit over de raamprostitutie, die in 2002 in het Spijkerviertel zal worden beëindigd en verplaatst naar het Billitonterrein. In april stemt de raad in met het beleid van B & W.
- ♦ Na een verbouwing is in de Lommerd nu ook een wijkpost gevestigd voor alle vragen en problemen van bewoners. Gerda van Steijn wordt koninklijk onderscheiden voor haar vele vrijwilli-

Het opbouwwerk liet begin jaren negentig een onderzoek doen naar de mogelijkheden van groen in het Spijkerviertel. 'Natuur in de Buurt' heette het rapport dat naar aanleiding daarvan verscheen. Dat rapport viel in vruchtbare aarde. Zo werd in het najaar van 1991 het kleine zusje van de Werkgroep Spijkerviertel geboren: de Groengroep Spijkerviertel. Het initiatief van het opbouwwerk kwam niet uit de lucht vallen. Veel activiteiten waren er aan vooraf gegaan.

Bloembakken, binnentuinen en boomspiegels

De oudste groenactiviteit in de buurt op het kleinst mogelijke oppervlak is de Bloembakkenactie. Een aantal bewoners organiseerde in 1974 deze dag voor het eerst. Het was een van de spontane acties die vooraf ging aan het ontstaan van de Werkgroep Spijkerviertel, en een van de pogingen de buurt mooier te maken. Sindsdien heeft de Werkgroep die vrolijke, groene dag in mei georganiseerd.

Later bestookte de Werkgroep de gemeente met uitgebreide voorstellen voor verbetering van talloze straten en plekken in de buurt. Zo waren er voorstellen voor het planten van bomen en struiken en voor het plaatsen van plantenbakken en zitbankjes. Ook werd een plan gepresenteerd om een terrein aan de Spijkerstraat in te richten als 'recreatiemogelijkheid voor bejaarden': de Schooltuin.

In de jaren tachtig kwamen verschillende binnenterreinen vrij door sloop van kleine bedrijven. Het eerste dat vrij kwam was een terrein aan de Prins Hendrikstraat, daar had een lederwarenfabriek gestaan. De gemeente wilde er een parkeerterrein van maken, maar de bewoners hadden een totaal andere idee. Het moest een ecologische tuin worden. De geschiedenis van deze tuin is in dit boekje beschreven. Tegelijkertijd ontstond aan de Schoolstraat, op het terrein van een opslagloods, de Achtertuin. Een tuin met een klassiek karakter, met bloemrijke borders en sierlijke cultuurplanten. Op een aangrenzend terrein had een tehuis voor bestedelingen gestaan. Daar kwam de Bestedelingstuin. Helaas een tuin met een compromis: ook auto's kregen er toegang. Tot slot kwam nog een vierde binnenterrein vrij aan de Parkstraat. De bedenkers van de Ecologische tuin maakten plannen voor een tweede ecologische tuin, maar ze liepen vast. De bodem bleek flink vervuild door de drukkerij die daar had gestaan. Er moest eerst gesaneerd worden en dat nam behoorlijk wat tijd in beslag.

Het rapport 'Natuur in de Buurt' schonk veel aandacht aan het kleine groen. Talloze mogelijkheden waren er in het Spijkerviertel. Zo zouden de vakken waar de bomen in staan, de zogenaamde boomspiegels, beplant kunnen worden en klimplanten zouden tegen de hoge kale zijmuren van huizen kunnen groeien. Op brede trottoirs zou een deel van de tegels plaats kunnen maken voor bloemrijke planten. Overgebleven hoeken en stroken leenden zich uitstekend voor mooie en gevarieerde beplanting met struiken. Dat beeld sprak de bewoners aan. Maar waar begin je? Enkele mensen meldten zich aan en deden wat het meest logisch was. Ze begonnen op straat bij hun eigen voordeur. Zo ontstond het Straatgroen.

Steeds meer mensen deden mee. Ondanks al dat enthousiasme waren er in het begin problemen, zoals het vuilnis, hondenpoep, puin, en fietsen in de boomspiegels. De wijkbeheerder zette dan ook eindeloos veel paaltjes, draad en gaaswerk om de boomspiegels daartegen te beschermen. Het aantal deelnemers steeg naar vijftig. Er ontstond een administratie met namen van de deelnemers en een bestellijst voor planten. Jaarlijks werd een straatgroendag georganiseerd, eerst apart, later tegelijk met de Bloembakkenactie van de Werkgroep. Het aantal deelnemers groeide door tot over de honderd.

Ondertussen werd, dankzij enkele vasthoudende bewoners, de sanering van het terrein aan de Parkstraat ter hand genomen. Maar een ecologische tuin op deze plek? Nieuwe bewoners met nieuwe ideeën paktten de draad weer op en legden in samenwerking met de gemeente de basis voor weer een nieuwe binnentuin. Binnen een jaar was de sanering een feit en de tuin aangelegd. Tientallen bewoners stapelden eigenhandig duizenden stenen en zetten evenzoveel planten in de nieuwe schone grond. In het hart van de tuin liggen twee grote vijvers waaraan de tuin zijn naam ontleent: de Watertuin. Samen met de Ecologische tuin vormt de Watertuin een rijk ecologisch mozaïek waarin padden, kikkers, salamanders en libellen gedijen, midden in een dichtbevolkte buurt!

gerswerk in het Spijkerviertel. De nieuwe woningen aan de Poststraat worden opgeleverd en in gebruik genomen.

- ♦ In het kader van Kunst in Kwartier wordt het 'hoerenrondje Spijkerviertel' voorzien van de spandoeken Start (Driekoningenstraat) en Finish (Hertogstraat).

- ♦ De inzameling van huisvuil in Spoorhoek en Spijkerviertel gaat vanaf 1996 gescheiden ondergronds en de kraakwagen komt alleen nog op verzoek. Geen echte verbetering zoals zal blijken.
- ♦ De overlast door straatprostitutie, drugsgebruikers en drugsdealers is in de zomer en najaar ernstiger dan ooit. De binnenterreinen gaan noodgedwongen op slot (en sommige niet meer open) en voor een aantal bewoners is de maat vol: zij richten het Actiecomité Spijkerviertel op dat niet meer door overleg, maar door acties de eis tot aanpak van de overlast kracht wil bijzetten. Al dat gepraat heeft tot niets geleid, nu ligt een hard pakket eisen op tafel dat uiterlijk in de lente van 1996 moet zijn ingewilligd. De raad weet kennelijk ook niet meer hoe het moet, of zoals de PvdA het formuleert: 'Ons wacht een klinkend fluitconcert in mineur, uitgevoerd door het

Toen de Groengroep er eenmaal was, kreeg de samenhang tussen de tuinen meer gestalte. Dat werkt inspirerend. Ook aan de Prinsessestraat beheert iemand een klein binnenterrein: de Kruidentuin. Hetzelfde gebeurt op de hoek Boulevard Heuvelink/Emmastraat. Dat werd Emmaparkje gedoopt.

Voor het onderhoud van de binnentuinen door de vrijwilligers was geen geld van de gemeente beschikbaar. Pas toen de gemeente besloot wijkbudgetten ter beschikking te stellen en wijkgericht begon te werken, kwamen er nieuwe kansen. De Groengroep kreeg een eigen budget voor de Spijkertuinen, het Straatgroen en andere activiteiten, zoals de Groenavond.

Verder zijn er rondleidingen en excursies. Honderden mensen, maar ook scholen, tuinclubs en IVN-organisaties komen jaarlijks op bezoek. Mensen uit andere buurten, uit andere steden en zelfs uit andere landen.

Halverwege de jaren negentig kon de Groengroep meepraten bij de totstandkoming van een nieuwbouwproject aan de Driekoningendwarsstraat. Gewaagd, omdat helemaal niet zeker was of toekomstige bewoners zich wilden bezig houden met het onderhoud van een openbare tuin. De Groengroep stelde voor het regenwater af te voeren naar de tuin. Dat is gebeurd. De nieuwe bewoners hielpen mee bij de inrichting en het planten. Zo ontstond de Posttuin. Een geslaagd experiment. Leuk was dat de woningbouwvereniging, die verantwoordelijk was voor de nieuwbouw, zelf besloot op een groot plat dak een dakvegetatie aan te brengen. Dat sloot mooi aan bij het initiatief van mensen aan Het Nieuwe Land, die geïnspireerd door het begrip 'Natuur in Buurt', hun platte daken hadden bedekt met plantenbedden: de Daktuin.

Toen al deze tuinen een feit waren geworden kon de Groengroep rustig voor de dag komen met een folder over de Spijkertuinen. De Groengroep Spijkerkwartier is groot geworden. Ze steunt en stimuleert al die fantastische bewoners die op vrijwillige basis de Spijkertuinen beheren en stukjes Straatgroen onderhouden. Ondertussen praat ze bij tijd en wijle over de heg met de burens van de Spoorhoek. Want daar hebben ze ook zo'n klein zusje gekregen die al twee tuinen op haar kerfstok heeft: de Spoortuin en het Juffertjesplantsoen.

Doordat de Groengroep zo actief is met het groene deel van de wijk, houdt de Werkgroep Spijkerkwartier haar handen vrij om de vele andere zaken aan te pakken en het Spijkerkwartier de goede kant op te sturen.

Uit de wijkkrant van...

MAART 1998

“En dames en heren vervuilers, hondenuitlaters, vernielers, proletarische winkelaars en foutparkeerders, ruim in het vervolg je eigen rotzooi op en dump het niet zomeer ergens, laat je hond niet poepen en piesen in de boomspiegels en/of tuinen en doe hem aan een touwtje. Heb je zin om iets te vernielen, begin dan met je eigen spullen. Dan heeft niemand anders er last van. Proletarisch winkelen, blijf met je asociale vingers van spullen af die niet van jou zijn. Foutparkeerders, ga fietsen of lopen. En moet het toch, zet dan je blik daar neer waar het mag.”

Spijkerkwartel', maar wil wel praten over een tippelzone en afsluiting van het raamprostitutiegebied voor autoverkeer. Een 'flitsactie' (foto toestel zonder film) is kort voor kerst een van de eerste concrete straatacties. Boven de Parkstraat hangt een groot span-doe met de tekst: 'Pik in blik'.

1996

- ♦ De gebeurtenissen tuimelen in januari razendsnel over elkaar heen. Nadat de wijkbewoners onder het oog van nationale camera's een aantal kruispunten hebben bezet, waaronder het Damcircuit, en voor het huis van de burgemeester hebben 'getippeld', blijkt eind januari in een openbare vergadering van de betrokken raadscommissies dat B & W het op een akkoordje hebben gegooid met het bedrijfsleven op de Kleefsche Waard: wel een tippelzone daar, maar de raamprostitutie blijft in het Spijkerkwartier. De in grote getale opgekomen wijkbewoners zijn woedend. Gelukkig steekt de raad een stokje voor dit plan. Het besluit om de raamprostitutie te verplaatsen blijft. De raad stemt wel in met de overige onderdelen van het plan, waaronder de afsluiting van het concentratiegebied voor autoverkeer.
- ♦ Ondertussen wordt het oude Velperpoortstation in gebruik genomen als politiepост en constateert de wijkkrant met leedwezen dat de buurt als reactie op de vele overlast in snel tempo 'verhekt'.
- ♦ In februari geeft het Actiecomité een eigen Spijkerkrant uit, met een uitgewerkt plan de campagne tot en met de zomer. Gehoopt wordt dan zoveel bereikt te hebben dat het comité kan worden opgeheven. Het plan wordt op 22 februari met bewoners besproken tijdens een bijeenkomst in Dansinstituut Wensink.

“Namens de projectgroep heet ik u van harte welkom op deze zaterdag de 13e september. Het is vandaag voor ons, u zult dat begrijpen, een speciale dag. Niet alleen voor ons, omwonenden van deze tuin, maar ook voor de stad Arnhem: er is hier namelijk iets bijzonders gebeurd.!” (uit de toespraak van de Werkgroep Ecologische Tuinen bij de opening van de tuin in 1986)

Op 13 september 1986 werd de Ecologische Tuin Arnhem officieel geopend door de toenmalige milieuwethouder Winfried Lemmens. De tekst van zijn toespraak ging verloren, maar bekend bleef dat hij de aan hem geschonken baksteen, keurig verpakt in cadeaupapier, niet uitpakte en ook niet meenam. Hij moet de inhoud vermoed hebben. Een baksteen als symbool voor een tuin.

Ecologische Tuin in de stad

Op zaterdag 11 februari 1984 begon een groep omwonenden met de aanleg. Op het huidige grasveld lag toen een enorme hoeveelheid vers gestort puin, gebracht door vijf vrachtwagens. Het puin was afkomstig van de Stokvisshal die net was gesloopt. Op foto's van het project is te zien dat ze maar net door de poort konden. Het puin lag één meter hoog en besloten werd om het eerst te gaan sorteren. Bakstenen bij bakstenen en brokken bij brokken. Alles wat te groot was om te vervoeren werd eerst kapot geslagen met voorhamers. Op diverse plaatsen, 'de verre einden', werden depots aangelegd. Die eerste zaterdag is zo ontzettend hard gewerkt dat een deel van de groep vrijwilligers nooit meer terug is gekomen.

“Als je mensen zover krijgt om van de boomspiegel voor de deur een voortuintje te maken dan treedt een mentaliteitsverandering op. Men gaat nadenken over de omgeving, ziet mogelijkheden voor positieve veranderingen en probeert de buurman ook zover te krijgen dat hij een boomspiegelvoortuin maakt. Dit zou het hele aanzien van een straat kunnen veranderen...”. (uit dezelfde toespraak)

01 | 1984

04 | 1984

02 | 1985

De rest van de groep heeft 31 maanden doorgewerkt aan wat later de Ecologische Tuin Arnhem zou gaan heten. Elke zaterdag werd gewerkt, ook in de winter. De omwonenden leefden intens mee en zorgden voor koffie, thee en soep. Het werk was loodzwaar. Terrassen werden uitgegraven en door middel van puin werd daar vorm aan gegeven. Tot slot werden ze met klei, mergel of zand opgevuld. Alles werd met emmers gedaan en het moest altijd naar boven... Diverse paden zijn met de schop uitgegraven. De trappen die over de heuvels heen lopen, werden met granieten stoepbanden gestut. Die wogen als dieplood en moesten vaak met vier man worden versleept. Dat gold ook voor de boomstammen, die afkomstig waren van de krimlindes, die onder fel protest van bewoners aan de Boulevard Heuvelink op 1 maart 1984 werden omgezaagd. Van die stammen is inmiddels niets meer terug te vinden; die zijn door de tijd op ecologische wijze in de aardbodem verdwenen.

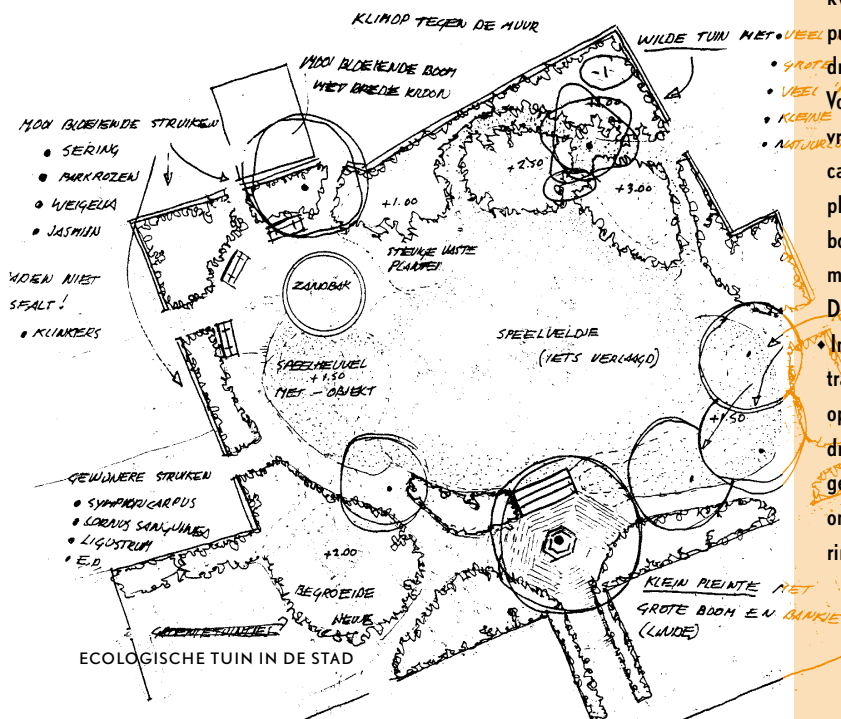

Ecologie was het uitgangspunt voor de tuin. Het zou een plek worden voor planten, dieren en mensen. Om de tuin aantrekkelijk te maken voor vogels en insecten werd voorgesteld om een grote variatie aan inheemse bomen en struiken aan te planten. Voor de kenners, bomen en struiken uit het Subcentreurop en het Krijtdistrict. Een lange lijst met kruidachtige soorten

- ♦ Vastgesteld moet worden dat het optreden van de politie niet zonder effect blijft: het is deze zomer aanzienlijk rustiger in het Spijkerviertel. En in september vergroot de gemeente haar greep op het concentratiegebied door het onder de Wet voorkeursrecht gemeenten te brengen. Onroerend goed moet eerst aan de gemeente te koop worden aangeboden.
- ♦ Het nieuwe verkeersplan dat voorziet in afsluiting van het concentratiegebied wordt door B & W vastgesteld en vervolgens door de bestuursrechter geschorst. De uitvoering moet dus wachten tot definitief op de ingediende bezwaren door de rechter is beslist.

1997

- ♦ Aan het begin van het jaar ligt het nieuwe bestemmingsplan Spijkerviertel/Spoorhoek ter inzage. Het plan is globaler dan het oude bestemmingsplan. De woonfunctie van het concentratiegebied wordt hersteld door het aan te wijzen als stadsvernieuwingsgebied.
- ♦ In april keurt het college van B & W het Projectplan Integrale Aanpak Spijkerviertel goed. Daarin zijn vier speerpunten opgenomen: raamprostitutie, drugsverslaafden, horeca en verkeer. Voor de raamexploitanten reden om vrijwel het hele jaar in de pers een campagne te voeren tegen het projectplan. Ze sluiten daarvoor zelfs een bondgenootschap met het Ondernemers Kontakt Arnhem. De raad blijkt niet te vermurwen.
- ♦ In de zomer wordt met de nodige vertraging het appartementencomplex op de hoek Spijkersstraat/Prins Hendrikstraat opgeleverd en in gebruik genomen. De vertraging ontstond door onzorgvuldige funderingswerkzaamheden, waardoor een

completeerde het beplantingsplan. Toen het plantmateriaal werd geleverd bleek dat kwekers alleen met Latijnse namen werken. Zo werd de klus nog leerzaam ook. Zeker is dat de medewerker van de toenmalige dienst PeBReM, die de bestelling moest rondmaken, deze klus nooit meer zal vergeten.

Om de tuin zo aantrekkelijk mogelijk te maken werd uitgegaan van creatieve oplossingen en veelvormigheid. Hiervoor werden niveaoverschillen aangebracht en rechte vormen vermeden. Dit alles moest leiden tot de gewenste onoverzichtelijkheid, waar spelende kinderen zo dol op zijn. Een zandbak met bankjes eromheen moest een ontmoetingsplek worden voor ouderen en kinderen. Het gebruik van puin zou veel dieren een schuilgelegenheid geven en het microklimaat verbeteren. Het creëren van niveaoverschillen had bovendien als voordeel dat er droge- en vochtige milieus zouden ontstaan. Door die verschillen in hoogtes waren er ook zonnige- en schaduwrijke gebieden.

“De kinderen spelen naar hartelust in de tuin en krijgen contact met planten en dieren, en pikken zodoende iets op voor de toekomst wanneer zij zelf gaan bepalen hoe het verder zal gaan...” (uit dezelfde toespraak)

Is er door de aanleg van de Ecologische Tuin inderdaad iets bijzonders gebeurd? De bezoekers, en dat waren er velen, mogen zelf oordelen. Twee mensen moeten met name worden genoemd: Ben Veld als ‘geestelijke vader’ en Coen Snellebrand, destijds projectcoördinator Spijkerviertel bij de Gemeente Arnhem. Zonder deze mensen was de tuin er nooit gekomen.

“Tot slot wil ik nog even uw aandacht vestigen op de toren. U ziet dat we hier te maken hebben met een ronde toren, een zogenaamd donjon. U ziet ook nog de Griekse invloed aan het tympanon boven de deuropening. De datering van de toren heeft ons niet veel hoofdbreken gekost. Door de jaarringen te tellen hebben we vastgesteld dat deze stamt uit het begin van de veertiende eeuw...” (uit de toespraak, tijdens de opening, van Prof. Ludo Heuvelink, van de Vrije Universiteit, Amsterdam)

moment gevreesd moest worden dat het aangrenzende pand Spijkerstraat 118 zou omvallen.

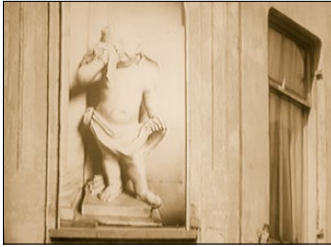
- ♦ Tropische hoosbuien veranderen de Spijkerstraat bij de Boekhorstenstraat in een waterzee. Lastig, maar leuke plaatjes levert het wel op.
- ♦ Alle bezwaren tegen het verkeersplan Spijkerviertel worden in oktober door de bestuursrechter ongegrond verklaard. De seksbazen verzoeken nu schorsing van het gemeentelijke besluit bij de Raad van State.
- ♦ En in december besluit het college van B&W dat met ingang van 1 december 2002, het besluit van 20 april 1993 dat het gedogen van de raamprostitutie in het concentratiegebied regelt, wordt ingetrokken.

1998

- ♦ De Wijkkrant Spijkerviertel is na 22 jaargangen ter ziele. De Wijkkrant Spijkerviertel/Spoorhoek verschijnt met de 1e jaargang.
- ♦ Het verzoek om schorsing van het verkeersbesluit wordt door de Raad van State van de hand gewezen. De gemeente kan overgaan tot de uitvoering van het Verkeersplan Spijkerviertel. Vanaf 1 september is het raamprostitutiegebied tussen 14.00 en 06.00 uur gesloten voor auto's door middel van hydraulische palen. Bewoners van de C.A. Thiemestraat, Dullertstraat, Emmastraat-noord en

6828 KK

HERMAN VAN OMMEN

KASSIËL GERRITS

JOZEF DEKKERS

JAN-WIEGER VAN DEN BREG
MARTIJN GROOTEN DORST

Voor velen binnen en gelukkig ook buiten het Kwartier staat de wijk bekend als 'het Montmartre' van Arnhem. Een actieve rol daarin wordt gespeeld door de Stichting Kunst in Kwartier 6828 KK, in de wijk en daarbuiten bekend door één jaarlijkse thematentoonstelling. Verder kan men aan de stichting via het wijkbeheerplatform desgewenst advies vragen over kunst in de wijk.

Het begon in 1992, toen een paar mensen het idee hadden met de in het Kwartier wonende en/of werkende beeldend kunstenaars een manifestatie te organiseren. De achterliggende gedachte was tweeledig; het bood kunstenaars de mogelijkheid hun werk te tonen en door een laagdrempelige aanpak zou het werk dicht bij de bewoners worden gebracht. Er werd gekozen voor een thematische benadering. Zo kon elke deelnemer zijn of haar artistieke visie onder één noemer naar buiten brengen. De manifestatie zou plaatsvinden in de Lommerd en vergezeld gaan van een documentatie.

De eerste tentoonstelling had als monumentaal thema 'Architectuur en Kunst in het Kwartier'. Dat leverde een bonte verscheidenheid aan werk op en de overtuiging dat het niet bij een eenmalige gebeurtenis moest blijven.

Het jaar daarop werd dan ook letterlijk een kistje aangereikt met de uitnodigende titel 'Invulling van een ruimte'. En ingevuld werd er! Hoewel het niet in ieders straatje paste het kistje met een vast formaat in te vullen, was er een bijzondere tentoonstelling te zien.

In 1994 koos het bestuur het thema 'Het Detail'. Dat mag klein lijken, het aantal deelnemende kunstenaars groeide naar zo'n 35, en ook steeds meer bezoekers wisten de Lommerd te vinden.

Het werd duidelijk dat de opzet goed geslaagd was. Om organisatorisch en financieel sterker naar buiten te treden -met name richting de sponsors- werd in 1995 het initiatief omgezet in een stichting, de Stichting Kunst in Kwartier 6828 KK. Er werd dat jaar ook thematisch naar buiten getreden onder de noemer 'Binnen-Buiten'. 43 kunstenaars plaatsen werk op uiteenlopende locaties. In etalages, op bedrijfsterreinen, in tuinen. Niets was meer veilig; van dakkapel tot lantaarnpaal, alles kon tot kunstobject worden gemaakt. Het contact met de wijk werd op deze manier optimaal en iedereen werkte enthousiast mee.

Dat smaakte naar meer. In 1996 werd het eerste lustrum uitbundig gevierd. Musicerende collega's werden uitgenodigd een bijdrage aan de feestvreugde te leveren onder de paradoxale titel 'Onderstroom'. De reeds lang uit het Kwartier verdwenen beek kwam virtueel weer bovengronds, en hoe! Onderstroom werd een feest. Zes weken lang tentoonstelling, straatoptredens, voorstellingen in theaters in de wijk en -uniek in Nederland- een CD. Gemaakt door kunstenaars uit de wijk en uitgebracht door de Stichting.

Na al deze uitbundigheid werd het volgende jaar even stil gestaan bij het 'Kleinood'. Voor het eerst werd het een op de koop gerichte manifestatie, met eenheidsprijzen. Uiteindelijk moeten ook kunstenaars brood op de plank.

De wijk is aan een verjongingskuur bezig en ook Kunst in Kwartier betreft in 1998 kinderen bij de tentoonstelling. De twee basisscholen in de wijk leveren als inspiratiebron kindertekeningen aan die door de kunstenaars op eigen wijze werden geïnterpreteerd. 'Kind en Kunst' was een tentoonstelling met hoop voor de toekomst.

Aan het einde van een eeuw is het tijd voor reflectie. De deelnemend kunstenaars lieten zichzelf zien of hoe ze graag door anderen gezien zouden worden. 'Zelfbeeld' maakte van de Lommerd een gevarieerde 'portrettengalerij'. In Galerie Kousbroek werd vrij werk getoond van de deelnemende kunstenaars.

Voor het eerst werd er ook een atelier-route uitgezet in de wijk. Voor sommige bezoekers aanleiding om op een later moment nog eens terug te komen voor een aankoop.

Sinds 1998 zijn er in de Lommerd doorlopend kleine exposities van 4 tot 6 weken van kunstenaars uit de wijk. Zo kunnen alle bewoners het hele jaar door kennis nemen van de verrichtingen van hun creatieve wijkgenoten. Dit doet soms de wenkbrauwen fronsen, maar vragen oproepen is ook een functie van kunst. Het bestuur van Kunst in Kwartier hoopt dat door het regelmatig tonen van diverse opvattingen er wellicht begrip en misschien zelfs waardering ontstaat voor de staalkaart aan visies die in onze omgeving voorkomen.

Voor 2000 staat het onderwerp van de jaarlijkse manifestatie vast; 'Miniatuur'. Wederom een verkooptentoonstelling. De stichting hoopt dat velen wederom de weg naar de Lommerd zullen weten te vinden en dat nog in lengte van jaren.

YVONNE JAGTENBERG

MARION ASKJAER-VELD

Hertogstraat krijgen parkeerbeugels of een plaats op een afgesloten parkeerterrein. Ook stukjes van de Spijkerstraat en de Driekoningendwarsstraat worden voor het autoverkeer afgesloten.

- ♦ De tuinmuur van school V krijgt een grondige opknappbeurt en het parkeerterrein aan de Spijkerstraat wordt voorzien van een hek. Een 'kunsthek', kopt de wijkkrant zelfs.

- ♦ De wijkkrant meldt dat er gebroed wordt op verschillende plannen: voor het gebouw van de Sociale Academie aan de Schoolstraat en voor nieuwbouw op de plaats van het Willekespand. Enkele oude geschilderde muurreclames worden gerestaureerd.
- ♦ Een bijzondere culturele gebeurtenis is de voorstelling 'Liefdesportretten' van de muziektheatergroep De Plaats eind augustus en begin september. Om de productie mogelijk te maken hebben bewoners van de Brusselse huizen aan de Spijkerstraat hun ramen enige avonden welwillend ter beschikking gesteld.
- ♦ De afsluiting van het raamprostitutiegebied zit sommigen zo hoog dat de besluiten bij leden van de werkgroep Spijkerkwartier de ruiten in te gooien en de gevel met verf te bekladden. De politie zegt de zaak hoog op te nemen. De seksbazen ontkennen desgevraagd iedere betrokkenheid.

Na jaren in Rotterdam gewerkt te hebben kwam ik in 1988 naar Arnhem. Ik kreeg de schone titel 'stadsvernieuwingsscoördinator' en werd op het Spijkerkwartier afgestuurd. Mijn eerste contacten met de Werkgroep Spijkerkwartier vond ik schokkend. Had ik in Rotterdam te maken met bewoners die streden voor lage huren; de Werkgroep drong juist aan op duurdere woningen. Was ik gewend aan Rotterdammers, die direct en in ongezoeten taal hun belangen afdwongen, de Werkgroep was een club van redelijke overleggers. Het was een cultuurschok.

DOOR HENNY PRIES

Visie van een 'buitenstaander'

Door die jaren met de Werkgroep ben ik getekend. Waar velen in de gemeentelijke organisatie -maar ook daarbuiten- bewonersinspraak afdoen als lastig maar onvermijdelijk, overheerst bij mij de overtuiging dat het meedenken van bewoners juist een verrijking van het proces is. Nu is de Werkgroep ook wel een heel bijzondere groep bewoners. Aan de hand van een aantal kreten wil ik duidelijk maken waarom ze bijzonder waren en nog steeds zijn.

NIETS IS ONMOGELIJK!

Vanuit een uitstekende analyse van de problemen in de wijk kwam de Werkgroep soms met voorstellen, die hun tijd ver voor uit waren. Zo werd een televisie-uitzending, over vrije drugsverstrekking in Engeland aan het begin van de jaren '90, als voorbeeld aangehaald voor de drugsverslaafden in Arnhem. 'Onhaalbaar' was de reactie van de gemeente. Dat er momenteel in Nederland experimenten met vrije drugsverstrekking plaatsvinden toont de vooruitziende blik van de Werkgroep.

ANDRÉ DE SAINT-ORIN

DE ONDIERGANG

GESTAAG VOLHARDEN OVERWINT!

De Werkgroep heeft het karakter van een pitbull; als de scherpe tanden eenmaal ergens in gezet zijn, dan laat men niet meer los. Vele jaren hebben zij zich ingezet voor de drugsoverlast, de vermindering van de horeca en de verwijdering van de raamprostitutie. Desillusies waren er, maar de Werkgroep gaf niet op.

NATUUR IN DE STAD KAN!

De groengroep Spijkerkwartier, een groep bewoners nauw verbonden met de Werkgroep, heeft aangetoond dat de begrippen stad en natuur niet strijdig hoeven te zijn. De al dan niet ecologische binnentuinen, door bewoners zelf aangelegd en onderhouden, zijn prachtige oases in een omgeving van steen. Maar ook op de vierkante meter, in de boomspiegels, hebben de bewoners laten zien wat voor meerwaarde groen heeft en hoeveel energie men bereid is daar in te steken.

MOOI EN ANDERS MAAR NIET!

‘Wilt u afvalbakken in onze wijk plaatsen en zet u in de hele stad van die lelijke grindbakken neer? Dan heeft u een probleem, want dat vinden wij niet mooi. Een ondergronds systeem ziet er beter uit en neemt minder ruimte in, doet u dat dan maar.’

‘Een hek langs een parkeerterrein? Dan wel eentje die ontworpen is door Carel Lanter, kost wat meer, maar de wijk verdient dat.’

De kwaliteitsbasis die ruim een eeuw geleden bij de bouw van de wijk gelegd is, wordt door de bewoners gekoesterd, en terecht!

WIJ ZIJN NIET BANG!

Het hoeft geen betoog dat het uitkomen voor je mening in een wijk als het Spijkerkwartier ook zo zijn risico's kent. Ondanks diverse intimidatiepogingen is het niemand gelukt om de Werkgroepleden de mond te snoeren.

1999

- ♦ De Raad van State verklaart het beroep van de raamexploitanten tegen het verkeersplan ongegrond.
- ♦ In mei voor de 25e keer Bloembakkenactie. Als gewoonlijk vliegen de geraniums als eerste weg.
- ♦ In de zomer gebruiken eindexamenstudenten van de Hogeschool voor de Kunsten het inmiddels leegstaande Willekespand aan de Spijkerlaan om hun afstudeerwerk te presenteren. De sloop van het 25 jaar oude gebouw was oorspronkelijk voorzien in maart van dit jaar. Het zal nu wel maart 2000 worden.
- ♦ In september legt de gemeente het ontwerpbestemmingsplan 'Bedrijventerrein Westervoortsedijk' ter visie. Het plan beoogt planologische inpassing van onder meer 'het bieden van een mogelijkheid voor de ontwikkeling van een prostitutiegebied i.v.m. de voorgenomen verplaatsing van de raamprostitutie uit het Spijkerkwartier'. Om de ontwikkeling van het bedrijventerrein niet te frustreren door bezwaar- en beroepsprocedures van seksbazen die mordicus tegen de verplaatsing zijn, wordt de uitwerking van het prostitutiegebied opgenomen als wijzigingsbevoegdheid van B & W. Een vlucht voorwaarts?
- ♦ De explosie van de prijzen op de woningmarkt is ook in het Spijkerkwartier te merken. Beneden de drieton koop je alleen nog een bovenwoning. Aan de Parkstraat doen de panden minimaal 700.000 gulden.
- ♦ De overgang naar het nieuwe millennium verloopt niet anders dan in voorgaande jaren: gedaver van illegaal vuurwerk en straatvuur die de brandweer onder gejoel van omstanders komt blussen.

NIET ALLEEN KLAGEN!

De Werkgroep was zich er van bewust dat de vele aandacht voor de problemen in de wijk een keerzijde had. Want door veel klagen kreeg men weliswaar veel aandacht, maar tegelijkertijd ontstond er daardoor bij de Arnhemse bevolking, en zelfs daar buiten, een negatief beeld over de wijk. De 'goede' bewoners en ondernemers zouden de wijk daardoor gaan mijden. Door het maken van een videofilm, die de positieve kanten van de wijk belichtte, probeerde men dit beeld bij te stellen.

ALTIJD ZO REDELIJK...!

Tot nu toe is dit wel een eenzijdig en positief verhaal over de Werkgroep. Is er geen kritiek op de Werkgroep te bedenken? Natuurlijk zijn er een paar kleine puntjes, maar dit is een feestboekje. Eén aspect wil ik wel noemen: het bekende fenomeen dat je sterke kanten ook je zwakke kanten kunnen worden. Zo bleef de Werkgroep altijd redelijk tijdens overlegsituaties, terwijl politici soms pas de ernst van de situatie inzagen als er gedemonstreerd werd of de straten opgebroken werden. De tijdelijke oprichting van het Actiecomité heeft in deze leemte voorzien en een aantal zaken versnelt. Maar wel omdat de paden al door de Werkgroep gebaand waren! Ook nu nog bewaakt de Werkgroep de voortgang, terwijl het Actiecomité inmiddels ter ziele is.

DE BEWONERS MAKEN DE WIJK!

'Wat een keurige man was dat, hij gaf zo beleefd de melk en suiker aan', zei een bewoonster zich niet bewust van het feit dat het hier ging om een van de invloedrijkste pooiers uit het raamprostitutiegebied. 'Ik bel me suf naar de politie over tippelaars in mijn straat, maar als zo'n meissie in elkaar geslagen is, ga ik toch maar even helpen.' Het naast en met elkaar leven van al die verschillende mensen is wat het Spijkerkwartier echt bijzonder maakt. Onbetwist de mooiste en boeiendste wijk van Arnhem en daaraan heeft de Werkgroep een uiterst belangrijke bijdrage geleverd!

AAN DEZE PRODUCTIE WERKTEN BELANGELOOS MEE: STICHTING VOLKSHUISVESTING ARNHEM, VITALIS, PORTAAL,
ARCHIPEL WONINGSTICHTING, SBH ARCHITECTENBUREAU, WYBENGA JR. MAKELAAR O.G.,
WIJKPLATFORM SPIJKERKWARTIER/SPOORHOEK

DE TOEKOMST

Na alle successen van de laatste jaren wordt soms beweerd dat het Spijkerkwartier zo langzamerhand wel 'af' is en dat de Werkgroep Spijkerkwartier, na de verplaatsing van het raamprostitutiebedrijf, zal ophouden te bestaan. Natuurlijk is het zo dat die verplaatsing voor de Werkgroep een belangrijke drijfveer was en is. Maar het streven naar verbetering van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving is altijd het hoofddoel geweest. Daaruit vloeide voort de verplaatsing van hinderlijke bedrijven naar andere locaties in de stad, maar ook de bestrijding van de drugsoverlast.

De kwaliteit van de woon- en leefomgeving staat altijd onder druk in een stad die voortdurend in beweging is en waar zoveel belangen zijn gevestigd. Om daaraan het hoofd te bieden is blijvend tegenwicht nodig. Maar er is meer, er zijn nieuwe uitdagingen! Hoe gaan wij bijvoorbeeld om met de belangen van kinderen in onze wijk? De plek die voorheen voor spelen bij uitstek geschikt was staat nu vol met geparkeerde auto's. Daar kunnen we mee aan de slag of vinden we dat, na de verplaatsing van de raamprostitutie, al een goede kwaliteit van de woon- en leefomgeving is bereikt?

Vast niet!

Met dank aan allen die meegewerkt hebben aan dit boekje.

Werkgroep Spijkerkwartier
april 2000

